ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 119, Ağustos 2021, s. 23-69

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.51881>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
24.06.2021

Yayımlanma Tarihi / The Publication Date
29.08.2021

Prof. Dr. Saadettin ÖZDEMİR

Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Din Eğitimi
Anabilim Dalı
saadettinozdemir07@gmail.com
Orcid.id:0000 0002 5714 9266

Ahmet Fatih ÇAYLI

Hacı Ahmet Ersöz Anadolu İmam Hatip Lisesi
Öğretmen
32.fc.332@gmail.com
Orcid.id:0000 0003 4464 4126

**KUR’AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNE GÖRE HAFIZLIK ÖĞRETİMİ VE
PROBLEMLERİ¹²**

Öz

Araştırmamızın konusu, günümüzdeki hafızlık öğretimi ve bu süreçte yaşanan problemlerdir. Araştırmamızın amacı ise ülkemizdeki Kur’an Kurslarının “Hafızlık yaptırma” amacına ulaşabilme durumu ile program, öğretim süreçleri ve değerlendirme öğelerinde görülen yetersizlikleri ve problemleri öğrencilerin görüşleri doğrultusunda ortaya koymak, bu yetersizlik ve problemlerin giderilmesi için önerilerde bulunmaktır. Araştırmamızın giriş bölümünde konunun daha rahat anlaşılabilmesi için hafızlık öğretiminin tarihi gelişimi hakkında bilgi verilmiş daha sonra araştırma konusunun belirlenmesi ve sınırlandırılması yapılmıştır. Akabinde araştırmada kullanılan yöntem ve tekniklerle ilgili bilgiler verilir ve daha sonra Kur’an Kursu öğretim programının temel öğeleri açıklanmıştır. Araştırmamızın

¹ Bu makale SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimlerinde birinci yazarın danışmanlığında ikinci yazar tarafından hazırlanan Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

² Bu makale ilgili valiliklerden 25.05.2005 tarih ve 236/958 sayılı ile alınan izin çerçevesinde yapılmıştır.

birinci bölümünde örneklem grubunun olgusal durumu, ikinci bölümde araştırmamızın temel varsayımları doğrultusunda Hafızlık Öğretim Programı, Göller Bölgesi il ve ilçelerindeki Kur'an Kurslarında hafızlık yaptıran öğretmenlerin anket sorularına verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular çerçevesinde ortaya konulmuş ve değerlendirilmiştir. Konuyla ilgili olarak araştırmamız neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır: Hafızlık yaptıran öğretmenlere göre, Hafızlık Öğretim Programı “hafızlık yaptıрма” amacına ulaşabilecek mahiyettedir. Fakat uygulamadaki bir takım aksaklıklar nedeni ile Kur'an Kurslarının günümüzde nitelik ve nicelik bakımından bu amaca yeterince ulaşamadıkları ortaya çıkmaktadır. Öğreticiler, Hafızlık Öğretim Programı'nda mesleki derslerin yanında makam, meal- tefsir, musiki vb. derslerin olması gerektiğini; öğrencilerin motivasyonlarını olumsuz etkileyen faktörlerin yanında çeşitli şekillerde onların motive edilmesi gerektiğini; kendilerinin mesleki bilgiler açısından yeterli olduğunu, fakat pedagojik formasyon eğitimini yeterince almadıklarını; bu nedenle öğretmenlerden bazılarının yeterince rehberlik yapamadığını; Kur'an Kursunun genel durumuna ve öğrencilerin tavırlarına göre disiplini sağlamaya çalıştıklarını; Kur'an Kurslarının derslerle ilgili ihtiyaç duyulan araç-gerece sahip olduğunu ve bunları öğretmenlerin yeterince kullandığını; Kur'an Kursu binalarının fiziki ve çevre düzenlemesi açısından hafızlık yapan öğrenciler için yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Diğer taraftan Kur'an Kurslarına halkın bakış açısının olumlu olmasına rağmen, çocuğunu Kur'an Kursuna hafızlık için gönderen velilerin Kur'an Kurslarıyla yeterince diyalog kurmadıkları da üzerinde durulan hususlar arasındadır. Hafızlık Tespit Sınavı'nın ölçme değerlendirme açısından objektif ve güvenilir olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Kur'an kursu, Hafızlık öğretim programı, Metot, Din eğitimi.

MEMORAZIZATION TEACHING AND ITS PROBLEMS ACCORDING TO THE TEACHERS OF KORAN COURSES

Abstract

The aim of our study is to find out and evaluate memorazization instruction and its problems. Our study's goal is; condition of the Koran courses -which are in our country- to reach the “learn the Koran by heart” goal, find out the problems and deficiencies of program, educating process and evaluation members by the help of teachers and offer suggestions to remove that problems and deficiencies. In the introduction part of the study, the historical progression of memorazization was given in order to understand the subject better. Then determined the study's subject and demarcations; the information about the methods and techniques used on determining and classifying the subject was given. And then the main elements of Koran courses teaching programme were explained. In the first part of our study, information about our samples was given and in the second part, through the hypothesis of this study, the answers of our samples in the Koran courses in the cities and towns of region of lakes examined and evaluated as to the memorazization teaching programme. The following results were deduced. According to the teachers who help students to learn the Koran by heart,

memorazization teaching programme is enough to help students learn the Koran by heart. However, the Koran courses can't reach this goal as quantity and quality, nowadays because of some problems to put into application. The teachers pointed out that, together with the professional lessons, music, harmony, meaning-interpredation lessons must be in the curriculum; memorazization teaching programme by computer is an efficient method; in spite of the factors effecting the motivation of students in a negative way, must be to motivate the students by some methods; regarding to professional information, they are enough but not enough regarding to their pedagogical formation; for that reason some of the teachers can't guide the students; they do their best to discipline the students inside and outside the Koran courses; the Koran courses have enough education materials and these materials are used efficiently by teachers; the buildings of Koran courses qualified enough for the students who learn the Koran by heart. On the other hand emphasized that people living around the Koran courses have positive feelings toward these institutions; the protectors of students have lack of dialogue with the Koran courses; the memorazization exam is objective and reliable as measurement and evaluation.

Keywords: Koran course, Memorazization education programme, Method, Religious education.

GİRİŞ

Kuran-ı Kerim, Hz. Peygamber'e, Ramazan ayında (Bakara 2/185), Kadir gecesi nazil olmaya başlamış (Kadir 97/1) ve yirmi üç yıl içinde tamamlanmıştır (Köksal, 1989). Vahiy geldikçe,, Hz. Peygamber onları ezberlemek ve ezberletmekle kalmaz, yazdırmak için de ashabtan kâtip olarak görevlendirdiği kişilerden birini çağırarak nazil olan ayetleri yazdırır ve bunun hangi sure hangi ayetten sonra ekleneceğini bildirirdi. Bununla ilgili olarak vahiy kâtiplerinden Zeyd B. Sabit derki: Vahyi Rasulullah'ın huzurunda yazardım. Bitirdiğim zaman "yazdığını oku" buyururdu. Eğer ondan yazılmayan bir şey kalmışsa ekletir, fazla bir şey olursa çıkartırdı (Köksal, 1989).

Kur'an böylece, başından sonuna kadar Hz. Peygamberin huzurunda hurma dalları, düz yassı taşlar, kürek kemikleri ve yazı yazmaya elverişli şeyler üzerine yazılmıştı (Köksal, 1989). Buradan anlaşılmaktadır ki Hz. Peygamber Kur'an'ın korunması, kaybolmaması için gayret göstermekteydi.

Hz. Peygamber, gelen ayetleri yazdırmakla birlikte, ezberlemeye daha çok önem vermekteydi. Çünkü onun ve içinde bulunduğu cemiyetin genel özelliği ümmilikti (Demirci, 1997). Ayrıca o dönemde yazı vasıtalarının kısıtlı olması Hz. Peygamber ve ashabı Kur'an'ı ezberlemeye (Yıldız, 1998) sevk ediyordu.

Hz. Peygamberin, ashabını Kur'an okumaya ve ezberlemeye teşvik etmesi de Kur'an'ı ezberleyenlerin sayısını çoğaltıyordu. Böylece inen her ayet Hz. Peygamberin yanı sıra birçok sahabe tarafından ezberleniyordu. Onun Kur'an'ı ezberlemeye teşvik eden bazı hadisleri şunlardır: "Ümmetimin en şereflipleri Kur'an'ı ezberleyenlerdir" (Acluni, 1933). "Kim çocuğuna harflere ve satırlara bakarak Kur'an okumayı öğretirse, onun geçmiş ve gelecek günahları bağışlanır; aynı işi kim ezberden yaparsa Allah onu ayın on dördü gibi parlak bir surette

haşreder. Çocuğuna “oku” denir. Çocuk bir ayet okuduğu zaman ebeveyni bir derece yükselir. Kur'an'dan çocuğun bellediği son ayete kadar bu işlem böylece tekrarlanır” (Heysemi, 1994).

“Kur'an'ı okuyunuz, gerçek şu ki Allah Kur'an'ı ezberleyen kişiye azab etmez. Kur'an Allah'ın ziyafetidir. Bu ziyafete katılan güvence içinde olur. Kur'an'ı sevene müjdeler olsun” (Sünen-i Darimi, VI, 1996, 394-396) “Kim Kur'an'ı okur ve onu hıfzederse, Allah o kimseyi cennete koyar ve ailesinden cehenneme girmek mecburiyetinde kalan kimselere şefaet etme hakkı tanır” (İbn Mace, Sunen, 1972).

“Kim Kur'an'ı okur ve onu ezberlerse helalini helal bilir, haramını da haram sayarsa bu sayede Allah onu cennete koyar ve akrabasından hepsi de cehennemlik olan on kişiye kendisini şefaetçi kılar” (Tirmizi, 1937).

Sahabelerden Kur'an'ı ezbere bilenlere “Kurraü'l-Ashab” (İbn-i Hacer, 1993) deniliyordu. Bunların sayısı konusunda çeşitli ihtilaflar olmakla birlikte, çeşitli olaylar ve rivayetler hafız sahabelerin sayısının gayet çok olduğunu göstermektedir. Mesela henüz Hz. Peygamber hayatta iken Bir-i Maune olayında yetmiş (İbn-i Kesir, 1994). Yemame Vak'ası'nda yedi yüz veya daha fazla Kurra'nın şehit edildiği bilinmektedir (İbn-i Hacer, 1993).

Hiz. Peygamber'in başlattığı Kuran öğretim faaliyetleri Müslüman toplumların tamamında benimsenmiş ve önemsenmiştir. Bu geleneğe Hiz. Peygamberin vefatından sonra da sahip çıkılmış ve yaşatılması için çaba sarf edilen güzel sünnetler arasındaki yerini almıştır. Bunun neticesinde Kur'an-ı ezberlemek için her dönem ve devirde kurumsal ve bireysel çabalar olmuştur. Bu çabaların sonucu Hafızlık Müessesesi farklı ülkelerde ve Müslüman toplumlarda günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir.

Diğer İslam toplumlarında olduğu gibi Türk toplumunda da Kur'an'ın öğrenilmesi ve öğretilmesine büyük önem verilmiş ve bunun gerçekleşebilmesi için maddi ve manevi gayret gösterilmiştir. Cumhuriyetten önce Darü'l Kur'an, Darü'l Huffaz, Darü'l Kurra vb. şekilde isimlendirilen Kur'an ilimlerinin öğretildiği müesseselerden biri, Cumhuriyet döneminden itibaren “Kur'an Kursları” olmuştur (Kazıcı, 2000). Bu müesseseler kuruldukları günden itibaren bir çok insana Kur'an okumasını öğretmiş ve bir çok hafız yetiştirmiştir. Kur'an Kurslarının bu iki önemli görevi yönetmelikte; “Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun olarak yüzünden okumayı öğretmek” ve “hafızlık yaptırmak” şeklinde açıklanmaktadır.

Kur'an Kursları; isteyenlere Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun olarak okumanın öğretildiği, ezberletildiği, itikat, ibadet, siyer ve ahlâka ait dini bilgilerin kazandırıldığı, kendine has öğretim programlarına sahip yaygın din eğitimi merkezleridir. Kur'an Kurslarının “hafızlık yaptırmak” amacının geliştirilmesinde, programın uygulanmasında ve değerlendirilmesinde ne gibi etkenlere sebep olduğunun bilinmesi, hafızlık öğretiminin verimliliği açısından incelenmesi gereken bir husustur. Ayrıca Kur'an Kurslarında hafızlık yaptıran öğreticilerin mesleki bilgi ve pedagojik formasyon yeterliklerinin, hafızlık öğretim programının verimliliği üzerindeki tesirlerinin de belirlenmesi büyük önem arz etmektedir.

Araştırmanın Problemi ve Alt Problemleri

Problem Cümlesi

Bu bağlamda araştırmanın problemi; “Kur'an Kursu öğreticilerine göre, hafızlık öğretiminin problemleri nelerdir?” şeklinde ifade edilebilir. Araştırmada ayrıca buradan hareketle aşağıda belirtilen alt problemlere de cevap aranacaktır;

1. Kur'an Kurslarının amaçlarından biri olan "Hafızlık yaptırmak"a ulaşma durumu hakkında öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
2. Öğreticilerin, Hafızlık Öğretim Programı hakkındaki görüşleri nelerdir?
3. Öğreticilerin, Kur'an-ı Kerimi ezberleme metotları hakkındaki görüşleri nelerdir?
4. Öğreticilerin, öğrencilerin motivasyonu hakkındaki görüşleri nelerdir?
5. Öğreticilerin, mesleki ve pedagojik formasyon durumları hangi düzeydedir?
5. Öğreticilerin, rehberlik konusundaki görüşleri nelerdir?
6. Öğreticilerin, disiplin konusundaki görüşleri nelerdir?
7. Öğreticilerin, Kur'an Kurslarının ders araç-gereç ve fiziki mekân yeterliliği hakkındaki görüşleri nelerdir?
8. Öğreticilerin, sosyal çevrenin hafızlık eğitimine etkileri hakkındaki görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma tarama modeline göre yapılmıştır. Araştırmayla geçmişte veya halen var olan bir durumun olduğu şekliyle betimlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma konusu olarak belirlenen husus kendi şartları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Bu nedenle bu tür araştırmalar, çok sayıda denekten oluşan bir evrende genel bir kanaate varmak maksadıyla evrenin tümü veya ondan seçilecek bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılır (Karasar, 1991).

Araştırma Grubu

Bu araştırma DİB'e bağlı Antalya, Isparta ve Burdur İl Müftülüklerine bağlı Kur'an Kurslarında görev yapan Kur'an Kursu öğretmenleriyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubu 3 ilde 2004-2005 yılında Kur'an Kurslarında görev yapan öğretmenlerin katılımından oluşmuştur. Araştırmada 42 Kur'an Kursu öğreticisine ait bilgiler değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri, mesleki kıdem, öğrenim ve hafız olup olmamalarıyla ilgili bilgiler Tablo 1 de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan Kur'an Kursu Öğreticilerinin kişisel özelliklerine ait bulgular.

Özellik	Düzy	N	%
Cinsiyet	Kadın	16	38.1
	Erkek	26	61.9
	Toplam	42	100.0

Mesleki kıdeminiz	0-5 yıl	20	47.6
	6-10 yıl	2	4.8
	11-15 yıl	5	11.9
	16-20 yıl	6	14.3
	21-25 yıl	4	9.5
	26-30 yıl	3	7.1
	30 yıl ve üstü	2	4.8
	Toplam	42	100.0
Öğrenim durumu	İmam Hatip Lisesi	22	52.4
	Yüksek İslam Enstitüsü	2	4.8
	İlahiyat Fakültesi	2	4.8
	İlahiyat Meslek Yüksekokulu	2	4.8
	Başka (Açık öğretim vs)	14	33.3
	Toplam	42	100.0
Hafızlık durumu	Evet	27	64.3
	Hayır	15	35.7
	Toplam	42	100.0
Görev yapılan Kurs türü	Yatılı Kız Kur'an Kursu	17	40.5
	Yatılı ve Gündüzlü Kız Kur'an Kursu	9	21.4
	Yatılı Erkek Kur'an Kursu	16	38.1
	Toplam	42	100.0

Tablo 1’de görüldüğü üzere deneklerin toplam sayısı 42’dir. Tablo 1’i incelediğimizde 16 bay (%38,1) ve 26 bayan (%61,9) olmak üzere toplam 42 öğretici ile görüşülmüştür. Bayan öğretmenlerin sayısının daha fazla olmasında, kız öğrencilerin Kur'an Kurslarına daha çok ilgi göstermelerinin etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 1’i incelediğimizde öğretmenlerin %47,6’sı 0-5 yıl; %4,8’i 6-10 yıl; %11,9’u 11-15 yıl; %14,3’ü 16-20 yıl; %9,5’i 21-25 yıl; %7,1’i 26-30 yıl; %4,8’i 30 yıl ve üstü mesleki kıdeme sahiptirler.

Tablo 1’i incelediğimizde öğretmenlerin %52,4’ü İmam Hatip Lisesi; %4,8’i Yüksek İslam Enstitüsü; %4,8’i İlahiyat Fakültesi; %4,8’i İlahiyat Meslek Yüksek Okulu; %33,3’ü Başka şıkkını işaretleyerek öğrenim durumlarını belirtmişlerdir.

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretmenlerin %64,3’ü hafız olduğunu belirtirken; %35,7’si olumsuz cevap vererek hafız olmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo-1’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %40,5’i Yatılı Kız Kur’an Kursunda; %21,4’ü Yatılı ve Gündüzlü Kız Kur’an Kursunda; %38,1’i Yatılı Erkek Kur’an Kurslarında görev yaptığını belirtmiştir. Buna göre öğretmenlerin %61,9’unun Kız Kur’an Kurslarında görev yaptığını görmekteyiz.

Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri nicel olarak 42 Kur’an Kursu Öğreticisine uygulanan anket formları vasıtasıyla elde edilen verilerden oluşmaktadır. Araştırma probleminin çözülebilmesi için, ihtiyaç duyulan verilerin toplanmasında, araştırmacı tarafından hazırlanan anket tekniği kullanılmıştır. Anket formunun geliştirilmesinde öncelikle Eğitim Bilimleri, Bilimsel Araştırma Metotları, Eğitim teknolojisi ile ilgili eserlerden ve Din Eğitimi-Öğretimi sahasındaki konuyla ilgili araştırmalardan yararlanılmıştır. Daha sonra Kur’an Kurslarına bizzat gidilerek Hafızlık Öğretimi ve Problemleriyle ilgili Kur’an Kursu öğretmenleri ve öğrencileriyle görüşülmüştür. Bu ön araştırmalarla elde edilen bilgiler ve ilgili uzmanların da görüşleri alınarak hazırlanan anket uygulanmış ve veriler elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma sonucu elde edilen bilgilerin analizinde nicel veriler öncelikle SPSS programında istatistikî olarak analiz edilmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar daha önce yapılan araştırmalar, anket formlarına ilave yapılan notlar, araştırma anket uygulaması esnasında zaman zaman yapılan sohbetlere göre yorumlanmaya çalışılmıştır. Metin içinde verilen görüşler (Ö.1, Ö.2 veya Ö.15 şeklinde) kodlanarak verilmiştir.

1. KUR’AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNİN, KUR’AN KURLARININ HAFIZLIK YAPTIRMA AMACI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

1.1.Hafızlık Öğretim Programının Hafızlık Yaptırma Amacını Gerçekleştirme Durumu

Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı Din Eğitimi Dairesi Başkanlığı tarafından 2004 yılında hazırlanan Kur’an Kursları İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği’nde Kur’an Kurslarının amaçlarından birisinin de “Hafızlık yaptırmak” olduğu belirtilmektedir. Araştırmamızda Kur’an Kursu öğretmenlerinin, Hafızlık Öğretim Programının bu amacı gerçekleştirilecek düzeyde olup olmadığı konusundaki fikirlerini almak için “*Diyanet İşleri Başkanlığı’nın 2004 yılında düzenlediği Kur’an Kursları Yönetmeliği’nde, Kur’an Kurslarının amaçları arasında “Hafızlık yaptırmak” da sayılmaktadır. Şu an uygulanan Hafızlık Öğretim Programı bu amacı gerçekleştirebilecek düzeydedir.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını belirlemek amacıyla düzenlediğimiz soruya alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 2. Programın Amacı Gerçekleştirme Düzeyiyle İlgili Görüşlerin Dağılımı

Programın Amacı Gerçekleştirme Düzeyi	N	%
Cevapsız	1	2,4
Tamamen Katılıyorum	3	7,1
Katılıyorum	24	57,1
Kararsızım	5	11,9

Katılmıyorum	6	14,3
Hiç Katılmıyorum	3	7,1
Toplam	42	100,0

Tablo 2’de görüldüğü üzere Öğreticilerin %57,1’i Katılıyorum; %14,3’ü Katılmıyorum; %11,9’u Kararsızım; %7,1’i Tamamen Katılıyorum; %7,1’i Hiç Katılmıyorum derken, %2,4’ü de soruyu cevapsız bırakmışlardır. Buna göre öğretmenlerin %64,2’si Programın, amacı gerçekleştirebilecek düzeyde olduğunu belirtirken, %21,4’ü gerçekleştiremeyecek düzeyde olduğunu belirtmiştir. Öğreticilerin %11,9’u da bu konuda kararsız kalmıştır. Yaptığımız görüşmelerde öğretmenlerin geneline göre program, amacı gerçekleştirebilecek düzeydedir. Olumsuz görüş belirtenler ise 1997 yılında çıkarılan “Kesintisiz Zorunlu Eğitim Yasası” ile Kur'an Kurslarına gelen öğrencilerin yaş seviyesinin yükseldiğini bu nedenle programın uygulanmasında bazı zorluklarla karşılaşıldığını belirterek programın yeniden düzenlenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Ancak eğitimde 4+4+4 sistemine geçilmesi ve Örgün Eğitimde Hafızlık projelerinin uygulamaya konulmasıyla birlikte Hafızlık Eğitimi’ndeki sorunlar büyük oranda çözülmüştür.

Öğretim programının temel öğelerinden biri de hedeftir. Program hedefleri gerçekleştirebilecek bir şekilde hazırlanmalıdır. Yani “programın içeriği hedef davranışlarla tutarlı, öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine uygun, kolaydan zora ve bilinenden bilinmeyene şeklinde düzenlenmelidir” (Tavukcuoğlu, 1998). Buradan hareketle her ne kadar bugün hafızlık için bir yaş sınırı yoksa da Kur'an Kurslarında farklı yaş kategorilerinde hafızlık yapmak isteyen öğrencilerin olabileceği de dikkate alınmalıdır.

1.2. Kur'an Kurslarının Nitelik Yönünden Hafızlık Yaptırma Amacına Ulaşma Durumu

Öğreticilerin “Günümüzde Kur'an Kursları nitelikli hafız yetiştirme bakımından amacına yeterince ulaşmaktadır.” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduk. Alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 3. Nitelikli Hafız Yetiştirme Amacına Ulaşmasıyla İlgili Görüşlerin Dağılımı

Nitelikli Hafız Yetiştirme Amacına Ulaşma	N	%
Tamamen Katılıyorum	2	4,8
Katılıyorum	7	16,7
Kararsızım	6	14,3
Katılmıyorum	23	54,8
Hiç Katılmıyorum	3	7,1
Cevapsız	1	2,4
Toplam	42	100,0

Tablo 3'e göre Öğreticilerin %54,8'i Katılmıyorum; %16,7'si Katılıyorum; %14,3'ü Kararsızım; %7,1'i Hiç Katılmıyorum; %4,8'i Tamamen Katılıyorum derken %2,4'ü de soruyu cevapsız bırakmıştır. Burada nitelikli hafızdan kastedilen ezberleme kabiliyeti yüksek, pratik yapma ve telaffuz güçlüğü çekmeyen hafızlardır. Buna göre Öğreticilerin %61,9'u günümüzde Kur'an Kurslarının nitelikli hafız yetiştirme amacına yeterince ulaşamadığını belirtmektedir. Öğreticilerin çoğunun bu fikirde olmalarının ana sebeplerinden biri, Kur'an Kurslarına hafızlık yapmak için gelen öğrencilerin yaş seviyelerinin 11-12'den 14-15'e yükselmesidir. Çünkü hafızlık öğretiminde küçük yaşta yapılan ezberin daha kalıcı olduğu, ilerleyen yaşlarda yapılan ezberin ise daha çabuk unutulduğu öğrencilerin geneli tarafından kabul edilmektedir.

Yaptığımız alan araştırması ile ilgili olarak karşılaştığımız şu ilginç tespiti de burada değinmek yerinde olacaktır: 8 Mayıs 2005 tarihinde "İmam Hatip Liseleri Arası Hafızlık Yarışması Türkiye Finali" Isparta'da yapılmıştır. Bu yarışmaya seyirci olarak katılan öğretmenlerle yarışma sonunda yaptığımız görüşmelerde bir öğreticinin (Ö.15) şu sözleri dikkate değerdir: "Bu kadar kötü bir hafızlık yarışması müşahade etmemiştik." Burada öğreticinin vurgulamak istediği, yaş ilerledikçe yapılan hafızlığın daha az kalıcı olduğudur. Zira eğitimcilerle göre de "başarı, yaş ile ters orantılıdır" (Çelikkaya, 1997). Esas öğrenme çağı küçük yaşlardır. Yaş ilerledikçe öğrenme olayı da o nispette azalmaktadır.

Burada belirtilmesi gereken bir husus da şudur: Öğreticilerin yaş seviyesinin yüksekliği ile kastettikleri, öğrencilerin ergenlik dönemine girmiş olmalarıdır. Zira bu dönemde öğrenciler hem fizyolojik hem ruhsal yönden gelişim içerisine girmişlerdir (Selçuk, 2000). Dolayısıyla bu dönemin beraberinde getirdiği gelişim özellikleri, hafızlık öğretimini olumsuz etkileyebilmektedir (bağımsızlık güdüsünün belirginleşmesi, cinsel gelişim, ilgi alanlarının artması vb.). Hâlbuki Hafızlık Öğretimi disiplinli ve programlı bir çalışma gerektirmektedir. Öğreticilerin bu noktada çeşitli problemlerle karşılaşmaları, olumsuz cevap vermelerinde etkili olduğu kanaatindeyiz. Ancak öğretmenler ve Kur'an Kursu idaresi bazı tedbirler alarak bu olumsuzlukları asgari düzeye indirebilir.

Okuldaki eğitim programı ergenin özellikleri dikkate alınarak hazırlanabilir, öğretim programı zenginleştirilebilir, çeşitli metotlarla öğrencilerin derse katılmaları sağlanabilir. Ergenlik döneminde duygusal gerginlik ve ilgilerin farklılaşması, bir yandan bireyin çalışma gücünü azaltıp dengesizliğe neden olurken, bir yandan da dikkatin belirli bir konu üzerinde yoğunlaşarak ergeni okulda başarısız kılabilir. Bu nedenle öğretmenin işlevi ve sorumluluğu büyüktür. Öğretmen bu gerginliği azaltan, ergenlik dönemi özellikleri ve sorunlarını bilen, ergenin özel sorunlarına eğilebilen bir birey olmalıdır. Okul faaliyetleri her öğrencinin katılabileceği bir biçimde düzenlemeli, öğrencilerin ilgi, beceri ve liderlik alanlarının saptanmasına ortam hazırlanmalıdır (Yavuzer, 2002).

1.3. Kur'an Kurslarının Nicelik Yönünden Hafızlık Yaptırma Amacına Ulaşma Durumu

Öğreticilerin "*Günümüzde Kur'an Kursları nicelik (öğrenci sayısı) bakımından "hafızlık yaptırma" amacına yeterince ulaşmaktadır.*" yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduk. Alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 4. Nicelik Yönünden Amaca Ulaşmasıyla İlgili Görüşlerin Dağılımı

Nicelik Yönünden Amaca Ulaşma	N	%
Cevapsız	1	2,4
Tamamen Katılıyorum	1	2,4
Katılıyorum	12	28,6
Kararsızım	5	11,9
Katılmıyorum	18	42,9
Hiç Katılmıyorum	5	11,9
Toplam	42	100,0

Tablo 4’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %42,9’u Katılmıyorum; %28,6’sı Katılıyorum; %11,9’u Hiç Katılmıyorum; %11,9’u Kararsızım; %2,4’ü Tamamen Katılıyorum derken %2,4’ünde soruyu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğretmenlerin %54,8’i Kur'an Kurslarının nicelik yönünden amacına yeterince ulaşamadığını belirtmektedir. Bu sonuca kararsız olanların fikrini de ekleyecek olursak, oran %66,7’ye ulaşmaktadır. Cevapların bu şekilde oluşmasının en önemli sebeplerinden biri, sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim nedeni ile Kur'an Kurslarına gelen ve dolayısıyla hafızlık yapan öğrencilerin sayısının azalmasıdır.

Eğitim bilimleri açısından konu incelendiğinde, sınıf ortamının kalabalık olması eğitim-öğretim verimliliğini olumsuz etkileyen bir durumdur. Zira öğrenci sayısı arttıkça öğretmen, her öğrenci için ayıracağı vakit azalmaktadır. Bu da eğitim-öğretimin niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısı ile öğrenci sayısı ile nitelikli eğitim ters orantılıdır. Bu durumu hafızlık öğretimi açısından ele alırsak öğrenci sayısının azalması ile nitelikli hafız yetiştirme oranı yükseleceği akla gelmektedir. Ancak bir önceki tabloda (Tablo 7) görüldüğü üzere öğretmenler, günümüzde Kuran Kurslarının “nitelikli hafız yetiştirme” amacına yeterince ulaşamadığını belirtmişlerdir. Yani öğretmenlere göre günümüzde Kur'an Kursları keyfiyet açısından yeterince hafızlık yaptırma amacına ulaşamamaktadır. Her iki tablo birlikte değerlendirildiğinde şu sonuca ulaşılmaktadır: Öğreticilere göre Kuran Kursları günümüzde “ hafızlık yaptırma” amacına hem nicelik hem nitelik açısından yeterince ulaşamamaktadır. Dolayısı ile yukarıda belirtilen “öğrenci sayısı azaldıkça nitelikli hafız yetiştirme oranının yükseleceği” şeklindeki düşünce, öğretmenler (Ö.12) tarafından doğrulanmamaktadır. Bunun çeşitli sebepleri olabilir. Araştırmamız esnasında öğretmenlerle (Ö.12,18) yaptığımız görüşmeler sonucu, bu sebeplerin bazılarını şu şekilde tespit ettik: Daha önceki dönemde (sekiz yıllık zorunlu eğitimden önce) çocukların küçük yaşta olmaları nedeni ile ailelerin onları hafızlığa yönlendirmesi çocuk üzerinde daha etkili olabiliyordu. Ancak günümüzde ailelerin bu etkisi daha da azalmıştır. Çünkü çocuklar ilköğretimi bitirdikten sonra kendi gelecekleri ile ilgili kararları, kendileri vermek istemektedir. Dolayısıyla ilkokulu başarı ile bitiren bir öğrenci hafızlık yapmaktan çok, Fen liseleri, Anadolu liseleri gibi okullarda öğrenimlerine devam etmek istemektedir. Öğrencilerin bu okullara yönelmelerinde, bu okulların yüksek öğrenim, iş olanakları vb. vaat etmelerinin etkisi olmaktadır.

2. ÖĞRETİCİLERİN HAFIZLIK ÖĞRETİM PROGRAMI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

2.1. Meslek Derslerinin Tekrar Edilmesi

Öğreticilerin “Yüzünden Okuma Programı’ndaki İtikat, İbadet, Siyer ve Ahlak derslerinin, Hafızlık Öğretim Program’ında da tekrar okutulması gerekli bir uygulamadır.” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduk. Alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 5. Meslek Derslerinin Tekrar Edilmesiyle İlgili Görüşlerin Dağılımı

Mesleki Derslerin Tekrar Okutulması	N	%
Tamamen Katılıyorum	13	31,0
Katılıyorum	20	47,6
Kararsızım	1	2,4
Katılmıyorum	7	16,7
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
Toplam	42	100,0

Tablo 5’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %47,6’sı Katılıyorum; %31,0’ı Tamamen Katılıyorum; %16,7’si Katılmıyorum; %2,4’ü Kararsızım ve %2,4’ü Hiç Katılmıyorum şeklinde fikirlerini belirtmiştir. Buna göre öğretmenlerin %78,6’sı bu derslerin Hafızlık Öğretim Programı’nda tekrar okutulmasını gerekli bir uygulama olarak görmektedirler. Yaptığımız görüşmelerde öğretmenler (Ö.22), gerekçe olarak sadece Kur'an-ı Kerim’i ezberlemenin bir hafız için yeterli olmayacağını, dini konularda da bilgi sahibi olması gerektiğini vurgulamışlardır. Olumlu görüş belirten bu öğretmenlerin (Ö.17,19,23,25) bazılarına göre bu dersler Hafızlık Öğretim Programı’nda daha detaylı bir şekilde işlenmeli, bazılarına göre (Ö.127,34,41) ise aynen tekrar edilmelidir. Öğreticilerin bu görüşlerinden, bilgili hafızlar yetiştirme düşüncesinde oldukları kanaatini çıkarmaktayız.

Öğreticilerin %19,1’i ise bu derslerin tekrarını gereksiz görmektedir. Bu uygulamayı gereksiz görenlerle yaptığımız (Ö.17,19,23,25) görüşmelerde, bu derslerin ya programdan kaldırılması ya da yüzeysel olarak işlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Çünkü bu derslerin yüzünden okuma programında işlendiğini, bunun için tekrar edilmesine gerek olmadığını, ayrıca bu derslerin işlendiği gün, öğrencilerin bir sonraki günün ezberini yapmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir.

2.2. Programa Farklı Derslerin Konulması

Öğreticilerin “Hafızlığa çalışanlar için düzenlenen öğretim programına Makam, Meal-Tefsir, Hitabet, Beden Eğitimi gibi farklı dersler konulmalıdır” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduk. Alınan cevapların dağılımı şu şekildedir.

Tablo 6. Programa Farklı Derslerin Konulmasıyla İlgili Görüşlerin Dağılımı

Programa Farklı Derslerin Konulması	N	%
Tamamen Katılıyorum	19	45,2
Katılıyorum	23	54,8
Kararsızım	-	-
Katılmıyorum	-	-
Hiç Katılmıyorum	-	-
Toplam	42	100,0

Tablo 6’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %54,8’i Katılıyorum; %45,2’si Tamamen Katılıyorum derken olumsuz bir fikir beyan eden olmamıştır. Yaptığımız görüşmelerde öğretmenler (Ö.7,12,19,38), bir öğrencinin sadece Kur'an-ı Kerim’i ezberlemesinin din eğitimi açısından yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Özellikle hafız bir öğrencinin mesleki bilgiler yönünden makam, meal ve hitabet konusunda yeterince bilgi sahibi olması gerektiğini önemle vurgulamışlardır. Çünkü hafızlığın makam, meal ve hitabet gibi derslerle desteklenmesiyle daha verimli bir din öğretimi gerçekleştirileceğini belirtmişlerdir. Bir öğretici (Ö.33), hafız olduğu halde güzel bir makamla Kur'an-ı Kerim okuyamayan, herhangi bir konuda yeri gelince o konuyla ilgili bir ayet okuyamayan, namaz kıldırma ve hutbeye çıkma gibi dini pratikleri yapmaktan çekinen hafızlarla karşılaştığını bunların sebebinin de hafızlık öğretim programında makam, meal, hitabet gibi derslerin olmamasından kaynaklandığını ifade etmiştir. Aynı şekilde derslerin yorgunluğunu atabilmek için beden eğitimi gibi derslerin programa konulması gerektiğini belirtmiştir. Hatta bir öğretici (Ö.29) gayri resmi olarak derslerin haricinde öğrencilerle birlikte öğretmenlerin futbol, voleybol, basketbol vb. sportif aktiviteler yaptıklarını belirtmiştir.

Dolayısıyla öğretmenlerin bir kısmı makam, meal-tefsir, hitabet, beden eğitimi gibi derslerin programa konulması gerektiğini düşünmektedirler. Ancak bu noktada Diyanet İşleri Başkanlığı daha geniş çaplı bir araştırma yaparak, konunun uzmanlarıyla görüşerek ve gerekli değerlendirmeleri yaparak uygun olan dersleri programa koyabilir.

2.3. Programa Güncel Konuların Konulması

Öğreticilerin “*Temel Dini Bilgiler Kitabı’nın konuları arasında güncel konular (satanizm, sihir ve büyü, reenkarasyon, mezhepler, hurafeler vb.) yer almalıdır.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduk. Alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 7. Programa Güncel Konuların Konulmasıyla İlgili Görüşlerin Dağılımı

Programa Güncel Konuların Konulması	N	%
Tamamen Katılıyorum	15	35,7
Katılıyorum	22	52,4
Kararsızım	2	4,8

Katılmıyorum	3	7,1
Hiç Katılmıyorum	-	-
<i>Toplam</i>	42	100,0

Tablo 7'ye göre öğretmenlerin %52,4'ü Katılıyorum; %35,7'si Tamamen Katılıyorum; %7,1'i Katılmıyorum; %4,8'i Kararsızım şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Buna göre öğretmenlerin %7,1'i güncel konuların konulmasına karşı iken, %88,1'i Hafızlık Öğretim Programında ders kitabı olarak kullanılan Temel Dini Bilgiler Ders Kitabı'nın konuları arasında güncel konuların konulmasını istemektedirler. Sonuçların bu şekilde olmasında öğretmenlerin, hafız bir öğrencinin karşılaşacağı güncel konular hakkında da dini bilgisinin olmasını istemelerinden kaynaklandığı kanaatindeyiz. Çünkü örgün ve yaygın eğitimin her kademesinde verilen eğitim hayatın farklı aşamalarında problemlerin çözümüne katkı sağlayacaktır. Böylece öğrenilen bilgiler günlük hayatta uygulanabilir hale gelecektir.

Yaptığımız görüşmelerde olumsuz görüş belirten öğretmenler (Ö.17,18,22,26), Temel Dini Bilgiler ders kitabının hafızlık öğretiminde tekrar okutulmasının gereksiz bir uygulama olduğunu, bir de güncel konularla öğrenciye ayrıca bir yük getirilmemesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

2.4. Programın Gelişim Özelliğine Uygunluğu

Öğreticilerin “*Hafızlık Müfredat Programı çocukların gelişim özelliklerine uygundur*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduk. Alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 8. Programın Gelişim Özelliğine Uygunluğuyla İlgili Görüşlerin Dağılımı

Programın Gelişim Özelliğine Uygunluğu	N	%
Tamamen Katılıyorum	4	9,5
Katılıyorum	12	28,6
Kararsızım	7	16,7
Katılmıyorum	12	28,6
Hiç Katılmıyorum	2	4,8
Cevapsız	5	11,9
<i>Toplam</i>	42	100,0

Tablo 8'de görüldüğü üzere öğretmenlerin %28,6'sı Katılıyorum; %28,6'sı Katılmıyorum; %16,7'si Kararsızım; %9,5'i Tamamen Katılıyorum; %4,8'i Hiç Katılmıyorum derken, %11,9'u soruyu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğretmenlerin %38,1'i programın öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olduğunu belirtmiştir. Kararsız ve Cevapsız seçeneklerinin oluşmasında öğretmenlerin yeterli pedagojik formasyon eğitimi almamalarından kaynaklandığını düşünmekteyiz. Çünkü kişisel sorularda görüldüğü üzere öğretmenlerin çoğu İmam Hatip Lisesi mezunudur. Bu nedenle soruyu cevaplarken ya kararsız kalmışlar ya da

cevapsız bırakmışlardır. Öğreticilerin %33,4'ü de olumsuz cevap vererek programın, öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Bedensel ve fiziksel gelişim yeterli gelişim özelliklerine sahip olması eğitim-öğretim verimliliğini etkileyen önemli bir unsurdur. Çünkü gelişim özelliklerinin yeterli gelişim özelliğine sahip olmadan yapılacak eğitim-öğretimin bir bakıma faydası olmayacaktır. Aynı şekilde beden gerekliliği düzeyi geçtikten sonra yapılacak eğitim-öğretim de yeterince verimli olmayacaktır (Başaran, 1978). Dolayısıyla eğitim-öğretim programları öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olarak hazırlanmalıdır. Bu noktada Hafızlık Öğretim Programı da (öğrencilerin yaş seviyelerinin yükselmesi nedeni ile) gelişim özellikleri dikkate alınarak yenilenebilir veya geliştirilebilir.

2.5. Programın Süreç Yeterliliği

Öğreticilerin “Kur'an Kursları Yönergesinin 19. maddesinde “hafızlığa başlatılan öğrenciler iki yıl eğitim öğretime devam ederler. Hafızlığın tamamlanmaması halinde bu süre en çok bir yıl daha uzatılabilir.”denilmektedir. Buna göre “hafızlığa çalışan öğrencilerin geneli bu süreç içerisinde hafızlığını tamamlamaktadır.” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduk. Alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 9. Programın Süreç Yeterliliğiyle İlgili Görüşlerin Dağılımı

Programın Süreç Yeterliliği	N	%
Tamamen Katılıyorum	13	31,0
Katılıyorum	25	59,5
Kararsızım	-	-
Katılmıyorum	4	9,5
Hiç Katılmıyorum	-	-
Toplam	42	100,0

Tablo 9'a göre öğretmenlerin %59,5'i Katılıyorum; %31,0'ı Tamamen Katılıyorum; %9,5'i de Katılmıyorum şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Buna göre öğretmenlerin %90,5'i Hafızlık Öğretim Programının, Hafızlık yapmak için yeterli süreye sahip olduğu kanaatindedir. Olumlu görüş belirten öğretmenler, daha uzun sürecek bir programın hem öğrenci hem de öğretici açısından yorgunluk ve bıkkınlık meydana getireceğini, bu şekildeki hafızlık öğretiminin ise verimli olmayacağını belirtmişlerdir. Program süresinin kısaltılmasına da gerek olmadığını çünkü iki yıldan daha az süre de hafızlığını tamamlayan öğrenci sayısının az olduğunu, dolayısıyla genelde öğrencilerin iki-üç yılda hafızlığını tamamladığını (Ö.19.34,40) belirtmişlerdir. Buna göre Hafızlık Öğretim Programının, öğrencilerin geneli dikkate alınarak hazırlandığını ve yeterli bir süreye sahip olduğunu söyleyebiliriz. Olumsuz görüş belirten öğretmenler ise öğrencilerin yaş seviyesinin yükselmesinin ezber yapmayı zorlaştırdığını, dolayısıyla öğrencilerin bu süre içinde ya hafızlığını tamamlayamadığını ya da hafızlık öğrenimini yarıda bırakıp Kur'an Kursunu terk ettiğini belirtmişlerdir.

Öğretim programında “süreç yeterliliği” önemli bir öğedir. Çünkü eğitime bir sistem olarak bakıldığında, her sistem gibi eğitim sistemi de; girdi, süreç, çıktı ve değerlendirme öğelerinden oluşmaktadır. Bu öğelerin her hangi birindeki değişiklik, eksiklik, yanlış işleyiş sistemin çalışmasını ve elde edilecek ürünlerin niteliğini etkilemektedir. Çünkü sistemdeki tüm öğelerin birlikte uyum içerisinde işleyişi neticesinde bireylere istendik davranışlar kazandırmak mümkün olacaktır. Dolayısıyla sistemin bütün öğeleri, eğitim-öğretim için yeterli olsa bile “süreç yeterliliği”ndeki problem veya problemler elde edilecek ürünün niteliğini olumsuz yönde etkilemesi imkan dahilindedir (Küçükahmet, 2000).

2.6. Öğrencilerin Öğrenme Güçlüğü Çektiği Hususlar

Öğreticilere “*Hafızlığa çalışan öğrencileriniz aşağıdaki hususların en çok hangisinde öğrenme güçlüğü çekmektedir.*” şeklindeki sorumuza alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 10. Öğrencilerin Öğrenme Güçlüğü Çektiği Hususlarla İlgili Görüşlerin Dağılımı

Öğrencilerin Öğrenme Güçlüğü Çektiği Hususlar	N	%
Ezberleme	13	31,0
Meharic-i Huruf'a uygun okuma	11	26,2
Tecvitli okuma	3	7,1
Pratik yapma (Hayatta uygulama)	13	31,0
Başka	2	4,8
Toplam	42	100,0

Tablo 10’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %31,0’ı Ezberleme; %31,0’ı Pratik Yapma; %26,2’si Meharic-i Huruf’a uygun okuma; %7,1’i Tecvitli Okuma derken %4,8’i de farklı fikirler belirtmiştir. Buna göre öğretmenlerin %31,0’ının ezberleme şikkını işaretlemelerinin ana sebeplerinden biri, hafızlık öğretim yaşının yükselmesinden dolayı öğrencilerin ezber yapmakta zorlanmalarındandır. Başka şikkını işaretleyen bir öğretici “bazen ezberleme” derken, diğer öğretici de “ezberlediğini unutma” şeklinde fikirlerini ifade (Ö.32, 41) etmişlerdir. Dolayısıyla bunları da “Ezberleme” şikkı içerisine katarsak, “Ezberleme” şikkını işaretleyenlerin oranı %35,8 olacaktır. Öğreticilerin %31,0’ının Pratik yapma şikkını işaretlemelerinin sebeplerinden biri, hafızlık yapan öğrencilerin toplum huzurunda Kur'an-ı Kerim okuyabilme yönünden yeterince rahat hareket edemediklerini (Ö.11,17) düşünmelerindendir. Öğreticilerin %26,2’si Meharic-i Huruf’a dikkat etme yönünden öğrencilerin zayıf olduğunu belirtmesi bu konuya biraz daha önem verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Görüldüğü üzere öğretmenler, öğrencilerin en fazla ezberleme, pratik yapma ve Meharac-i Huruf’a uygun okuma noktalarında zorlandıklarını belirtmektedirler. Bunlar hafızlık öğretiminin verimliliği açısından asgari düzeye indirilmesi gereken hususlardır. Her öğretici, öğrencilerinin-yukarıda sayılanlar gibi – öğrenme güçlüğü çektiği noktaları iyi tespit edip bunlar üzerinde yoğunlaşabilir. Daha ileri aşamada gerekli hallerde okul idaresi, veli vb. iş birliğine giderek çözümler araştırabilir. Çünkü “öğrencinin, öğrenmesini engelleyen durumların gözlenmesi ve giderilmeye çalışılması” ilkesi ile “öğrencinin öğrenme gücünün, hızının

tanınmasında ve öğretimin bu özelliklere göre ayarlanması” (Küçükahmet, 2000) şeklindeki öğretim ilkeleri, öğretmenleri yönlendirmelidir.

3. ÖĞRETİCİLERİN METOT HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

3.1. Ezberlemede Yöntem

Öğreticilere “Hafızlığa çalışan öğrencilerinize yeni ezberlenecek (çiğ) bir sayfayı ezberletirken klasik yöntemin aşağıdaki şekillerinden hangisi ile ezberlemelerini tavsiye ediyorsunuz? ” şeklindeki sorumuza alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 11. Ezberlemede Yöntemle İlgili Görüşlerin Dağılımı

Ezberlemede Yöntem	N	%
Sayfayı yukarıdan aşağıya doğru ayet ayet veya satır satır	12	28,6
Sayfayı aşağıdan yukarıya doğru ayet ayet veya satır satır	7	16,7
Her öğrencinin kabiliyetine uygun yöntemi tavsiye etme	19	45,2
Bu konuda onları serbest bırakma	1	2,4
Cevapsız	3	7,1
Toplam	42	100,0

Tablo 11’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %45,2’si her öğrencinin kabiliyetine uygun yöntemi tavsiye ediyorum; %28,6’sı sayfayı yukarıdan aşağıya doğru ayet ayet veya satır satır; %16,7’si sayfayı aşağıdan yukarı doğru ayet ayet veya satır satır; %2,4’ü ise bu konuda onları serbest bıraktığını ifade ederken, %7,1’i de sorumuzu cevapsız bırakmıştır. “Sayfanın tamamını bütün olarak ezberleme” şikkına cevap veren olmamıştır. Bu metot ezberlenecek olan sayfayı baştan sona defalarca okuyarak yapılan ezber metodudur. Ülkemizde çok fazla yaygın değildir, bu nedenle işaretlenmediği kanaatindeyiz.

Bu konuda Kur'an Kursları Yönetmeliğinde ise “Kur'an-ı Kerim Hıfzında Usul” şeklinde bir başlık altında ezberlemenin yapıış metodu şu şekilde tarif edilmektedir:

1. Kur'an-ı Kerim metnini tecvid kaidelerine uygun olarak hatasız ve işlek bir tarzda okunması sağlanacak,

2. Her cüz’ün son sahifesi, ezberlemeye başlangıç olarak seçilecek (Zira bu şekilde yapılan bir tespit ile hıfz çalışması yapan öğrencinin dikkatinin toplu olduğu anda çiğ sahifelerini, dikkatinin dağıldığı zamanda ise pişmiş sahifelerini hocasına verme imkânı doğar)

3. Ezber yapılırken Kur'an-ı Kerim metni öğrenci tarafından mutlaka yüksek sesle tekrar edilecek

4. a. Ezberlenmek üzere seçilen Kur'an-ı Kerim sahifesinin ilk ayeti hafızaya alınincaya kadar yüksek sesle tekrar edilecek, birinci ayetin hafızaya alınışı sağlandıktan sonra ikinci ayet aynı şekilde ezberleninceye kadar yüksek sesle tekrar edilecek, ikinci ayet hafızaya alındıktan sonra evvelce hafızaya alınan birinci ayet ile birlikte tekrar edilecek, bu bağlantılı şekildeki tekrarlar ve birleştirmeler tüm sahife ezberleninceye kadar sürdürülecek. (Özellikle kısa ayetlerin ezberlenmesinde bu usul uygulanmalıdır.) (DİB Kur'an Kursları Yönetmeliği, 2004,

44,45).

b. Kur'an-ı Kerim metnini ezberlemede diğer bir usul de Kur'an-ı Kerim ayetlerini yukarıdaki usule uygun bir şekilde ezberlerken, ezberlenecek her ayeti, uygun yerlerinden bölerek ezberleme ve bu bölümleri ayeti kerimelerin ezberlenişindeki birleştirme usulüne göre tekrar ederek ezberleme sistemidir.

3.2. Bilgisayarla Hafızlık Tekniği

Öğreticilerin “Bazı Kur'an Kurslarında Bilgisayarla hafızlık öğretimi tekniği kullanılmaktadır. Bu uygulama verimli bir tekniktir.” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 12. Bilgisayarla Hafızlık Tekniğiyle İlgili Görüşlerin Dağılımı

Bilgisayarla Hafızlık Tekniği	N	%
Tamamen Katılıyorum	14	33,3
Katılıyorum	17	40,5
Kararsızım	5	11,9
Katılmıyorum	6	14,3
Hiç Katılmıyorum	-	-
Toplam	42	100,0

Tablo 12’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %40,5’i Katılıyorum; %33,3’ü Tamamen Katılıyorum; %14,3’ü Katılmıyorum; %11,9’u Kararsızım şeklinde fikirlerini belirtmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %73,8’i bilgisayarla hafızlık tekniğinin verimli bir uygulama olduğu kanaatinde. Yaptığımız mülakatlar sonucu olumsuz görüş (Ö.23,28) belirtenler ise bu tekniğin zaman kaybına yol açtığını belirtmektedirler.

Bilgisayarla hafızlık tekniğinin kullanıldığı Kur'an Kurslarında yaptığımız görüşmelerde, öğretmenler bu tekniğin belli bir programa oturtulması gerektiğini belirtmişler ve bilgisayar kullanmada uzman olan kişilerin görevlendirilmesinin daha verimli olacağını ifade etmişlerdir. Çünkü bu tekniğin uygulandığı Kur'an Kurslarında öğretmenler mecburen ezber yapan öğrencileri dinlerken bilgisayar başındaki öğrenciler kendi hallerine bırakılmaktadır. Ayrıca Kur'an Kurslarında bilgisayarı uzmanlık derecesinde kullanabilen öğretici sayısının çok az veya hiç olmaması arzu edilen verimliliğe ulaşılmasını engellemektedir.

Yaptığımız görüşmelerde bir yönetici (Ö.3), kendi görev yaptığı Kur'an Kursunda bilgisayar olduğunu, öğretmenlerin ise yeterince bilgisayarları kullanamadıkları için görevli ihtiyacını karşılamak üzere Ankara’ya Diyanet İşleri Başkanlık Merkezi’ne gittiğini ve bu konuda uzman bir öğreticiye ihtiyaçları olduğunu arz ettiğini ancak yeterince kendisi ile ilgilenilmediğini ve gerekli eleman ihtiyaçlarının karşılanmadığını belirtmiştir.

Elde edilen verilere göre hafızlık öğretiminde bilgisayar kullanılması verimli bir tekniktir. Ancak bunun bir program dâhilinde, uzman kişilerce uygulanması ve Diyanet İşleri Başkanlığının bu konu ile ilgilenip bir değerlendirme yapması gereklidir.

Konuyla ilgili olarak eğitimciler de bilgisayar kullanmanın eğitim öğretimin verimliliğini artırdığını belirtmektedirler. Zira öğrenmede bilgisayar kullanan öğrenci, kendi eğitim sürecine aktif olarak katılmaktadır (Alıcıgüzel, 1999). Yani çocuk bilgisayar karşısında pasif değil aktiftir. Çünkü çocuk bilgisayar başında, sınıfta arzu edilenden daha çok dikkat ve çaba harcamaktadır (Baykal, 1991; Kılavuz, 1998). Dolayısıyla hafızlık öğretiminde de bu teknik kullanılabilir. Çünkü metotlu çalışma, zaman ve enerji israfını önlediği gibi az zamanda daha çok verim alınmasını sağlar (Peker, 1998). Dolayısıyla öğretmenlerin hafızlık öğretiminde farklı metotlar uygulamalarındaki amaç, az zamanda daha çok verim alma düşüncesidir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yeni teknik ve yöntemleri, pilot bölgelerde deneyip olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendirerek bir sonuca ulaşması daha sonra da gerekirse bütün Kur'an Kurslarında planlı ve programlı bir uygulama ile yaygınlaştırmasının eğitim-öğretim açısından daha verimli olacağı kanaatindeyiz.

3.3. Klasik Yöntemin Verimliliği

Öğreticilerin “*Klasik Yöntem farklı öğretim yöntemleri (Bilgisayarlı yöntem vb.) arasında en verimli yöntemdir.*” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 13. Klasik Yöntemin Verimliliğiyle İlgili Görüşlerin Dağılımı

Klasik Yöntemin Verimliliği	N	%
Tamamen Katılıyorum	6	14,3
Katılıyorum	14	33,3
Kararsızım	10	23,8
Katılmıyorum	11	26,2
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
Toplam	42	100,0

Tablo 13’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %33,3’ü Katılıyorum; %26,2’si Katılmıyorum; %23,8’i Kararsızım; %14,3’ü Tamamen Katılıyorum; %2,4’ü Hiç Katılmıyorum şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Buna göre öğretmenlerin %47,6’sı klasik yöntemin diğer yöntemlere nazaran daha verimli olduğunu %28,6’sı ise verimli olmadığını ifade etmiştir.

Elde edilen verilere göre; öğretmenlerin ilgili soruya verdikleri cevaplarda bilgisayarlı hafızlık tekniğinin verimli olduğunu, fakat hali hazırda en verimli yöntemin klasik yöntem olduğunu belirtmektedirler. Çünkü Tablo 13’ü incelediğimizde kararsız kalanların %23,8 oranında olmasında, bilgisayarlı hafızlık tekniğinin bir program üzerine oturtulmamış olması ve öğretmenlerin farklı yöntemler hakkında yeterince bilgi sahibi olmamalarının etkili olduğu kanaatindeyiz. Ayrıca klasik yöntemin, bilgisayarlı yöntem vb. farklı yöntemlere göre ekonomik bir boyutunun olmaması öğretmenler açısından bir kolaylık sağlamaktadır. Bu da klasik yöntemin tercih edilmesinde bir etken olmaktadır. Daha önce belirttiğimiz gibi öğretmenler, yaptığımız görüşmelerde bilgisayarlı hafızlık öğretim tekniğinin bir plan ve program üzerine oturtulmasını ve bu konuda uzman öğretmenler tarafından öğretim yapılmasını istemektedirler.

İstatistikî sonuçlara göre dikkati çeken bir başka husus, olumsuz görüş belirten öğretmenlerin %28,6 oranında olmasıdır. Yaptığımız görüşmelerde olumsuz fikir belirten öğretmenler (Ö.19,21,26), günün şartlarına uyulması gerektiğini, hafızlık öğretiminde teknolojiden yararlanılması gerektiğini, öğrencilerin yaş seviyesinin yükseldiğini belirterek farklı metotlarla hafızlık öğretimine canlılık getirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu hususta öğretmenler, klasik yöntemin hali hazırda en verimli yöntem olduğunu düşünmektedirler. Bu düşünceleriyle “bilgisayarlı hafızlık öğretim tekniğine” karşı çıkmamaktadırlar. Zira onlara göre, bilgisayarlı hafızlık öğretim tekniği ile ilgili yeterli bir altyapı oluşturulmadığı için ve bu tekniğin olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirilerek net bir şekilde ortaya konulmadığı için, hali hazırdaki yöntem şu anda en verimli yöntemdir. Bir öğreticinin (Ö.38) şu ifadeleri bu durumu açıklar mahiyettedir: “Bizim bilgisayarlı hafızlık tekniğine geçmek için yeterli ekonomik imkânlarımız var. Ancak bu sistemin olumlu ve olumsuz yönleri hakkında yeterli bir bilgimiz yok. Ayrıca bu teknik belli bir plan ve program dâhilinde şekillendirilmediği için nasıl uygulanacağı konusunda farklı fikirler var. Biz bu tekniği uygulayan Kur'an Kurslarının başarı durumlarına göre uygulamaya geçeceğiz veya geçmeyeceğiz.”

3.4. Gündüzlü Hafızlık Yapmanın Verimliliği

Öğreticilerin “Kur'an Kursunda, gündüzlü (evden gelip giderek) hafızlık yapan bir öğrencinin eğitim ve öğretim performansı kursta yatılı kalarak hafızlık yapana göre daha düşüktür” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 14. Gündüzlü Hafızlık

Gündüzlü Hafızlık	N	%
Tamamen Katılıyorum	17	40,5
Katılıyorum	21	50,0
Kararsızım	-	-
Katılmıyorum	2	4,8
Hiç Katılmıyorum	2	4,8
Toplam	42	100,0

Tablo 14’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %50,0’si Katılıyorum; %40,5’i Tamamen Katılıyorum; %4,8’i Katılmıyorum; %4,8’i Hiç Katılmıyorum diyerek fikirlerini belirtmiştir. Buna göre öğretmenlerin %90,5’i hafızlık öğretiminin Kur'an Kursunda yatılı kalarak yapılmasının daha verimli olduğu fikrindedir. Cevapların bu şekilde oluşmasında, hafızlık öğretiminin planlı, programlı ve disiplinli bir çalışma gerektirmesinin etkili olduğu kanaatindeyiz. Çünkü evden gelip giderek hafızlık yapan bir öğrencinin ders çalışma düzenini olumsuz yönde etkileyebilecek unsurlar, Kur'an Kursunda yatılı kalan bir öğrenciye göre daha fazladır.

Yaptığımız görüşmelerde öğretmenler (Ö.30,41,42), bu şekilde hafızlık yapan öğrencilerle karşılaştıklarını ancak bunların çoğunun verimli bir hafızlık yapamadıklarını belirtmişlerdir. Olumsuz görüş belirten öğretmenlerle (Ö.30,41,42) yaptığımız görüşmelerde ise bu öğretmenlerin zaman zaman gündüzlü (evden gelip giderek) hafızlık yapan talebelerinin

olduğunu ve bunların başarıyla hafızlıklarını tamamladıklarını, dolayısıyla bir öğrencinin isterse evden gelip giderek de hafızlık yapabileceğini belirtmişlerdir. Ancak tabloda görüldüğü üzere genel manada düşünürsek öğretmenlerin çoğu Kur'an Kursunda yatılı kalarak yapılacak olan hafızlığın daha verimli olacağı kanaatindeyler. Bu konuda istisnaların olması normaldir.

4. ÖĞRETİCİLERİN, ÖĞRENCİLERİN MOTİVASYONU HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

4.1. Öğrencilerin Hafız Olma İlgisi ve İsteklerinin Yüksekliği

Öğreticilerin “*Kur'an Kursuna gelen öğrencilerin hafız olma ilgi ve istekleri yüksektir.*” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 15. Öğrencilerin Hafız Olma İlgisi ve İsteklerinin Yüksekliği

Öğrencilerin Hafız Olma İlgisi ve İsteklerinin Yüksekliği	N	%
Tamamen Katılıyorum	4	9,5
Katılıyorum	21	50,0
Kararsızım	3	7,1
Katılmıyorum	13	31,0
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
Toplam	42	100,0

Tablo 15’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %50,0’si Katılıyorum; %31,0’ı Katılmıyorum; %9,5’i Tamamen Katılıyorum; %7,1’i Kararsızım; %2,4’ü Hiç Katılmıyorum şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %59,5’i öğrencilerin hafız olma ilgi ve isteklerinin yüksek olduğunu belirtmiştir. %33,4’ü ise bu konuda olumsuz fikir beyan etmişlerdir. Olumsuz fikirlerin oluşmasında hafızlık yaşının yükselmesi ile ezber yapmanın zorlaşması, ilkokulu bitiren bir öğrencinin Kur'an Kursu yerine belli bir branşa yönelerek eğitimini sürdürmek istemesi ve Kur'an Kursunda yüzünden okuma dönemini bitirdikten sonra Kur'an Kursundan ayrılmasının etkili olduğu kanaatindeyiz.

Öğreticilerin %59,5’inin, öğrencilerin hafız olma ilgi isteklerinin yüksek olduğunu belirtmesi hafızlık öğretimi için olumlu bir gelişmedir. Zira yaptığımız görüşmelerde bir öğretici (Ö.20) “Daha önceden (12-15 yaş dönemini kastediyor) öğrenciler genelde ailelerinin isteği ile hafızlık yapmaya başlıyorlardı. Şimdi ise öğrencilerin yaş seviyesi yükseldi, öğrenciler kararlarını kendileri verebiliyorlar ve Kur'an Kursuna hafız olmak için geliyorlar. Ailelerinin yönlendirmesiyle gelenler ise ya kendi istekleri ile devam ediyorlar ya da yine kendi istekleri ile hafızlık öğretimini bırakıyorlar.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Eğitim-öğretimde motivasyonun önemi büyüktür. İsteksiz bir öğrenme kişiye ağır gelir ve ondan yeterli bir verim alınamaz. Öğrencinin, öğrenme ilgi ve isteği olduğu müddetçe o, öğrenme için azim, gayret ve fedakârlıkla konu üzerindeki yoğunlaşmaya, sonuca ulaşmaya kadar sebatla çalışmaya devam eder (Tosun, 2017). Elde edilen verilere göre, öğrencilerin hafız olma ilgi ve istekleri yüksektir. Ancak, öğretmenlerin %33,4’üne göre ise öğrencilerde yeterince istek yoktur. Bu oran, bazı problemlerin hafızlık yapma ilgi ve isteğini olumsuz yönde etkilediği

fikrini uyandırmaktadır. Bu tür problemleri tespit etmek için aşağıda gelen soruları örneklem gurubuna sorduk.

4.2. Öğrencilerin Motivasyonunu Olumsuz Etkileyen Faktörler

4.2.1. Eğitim ve İş İmkânlarına Göre Öğrencilerin Motivasyonu

Öğreticilerin “*Hafızlığını tamamlayan bir öğrenci için eğitim, iş vb. imkânların arzu edilen düzeyde olmaması öğrencilerin hafızlık yapma ilgi ve isteklerini azaltmaktadır.*” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 16. Eğitim ve İş İmkânlarına Göre Öğrencilerin Motivasyonu

Eğitim ve İş İmkânlarına Göre Öğrencilerin Motivasyonu	N	%
Tamamen Katılıyorum	23	54,8
Katılıyorum	15	35,7
Kararsızım	1	2,4
Katılmıyorum	3	7,1
Hiç Katılmıyorum	-	-
Toplam	42	100,0

Tablo 16’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %54,8’i Tamamen Katılıyorum; %35,7’si Katılıyorum; %7,1’i Katılmıyorum; %2,4’ü Kararsızım şeklinde fikirlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %90,5’i eğitim ve iş imkânlarının arzu edilen düzeyde olmamasının öğrencilerin motivasyonunu düşürdüğünü ifade etmiştir. Yaptığımız görüşmelerde bir öğreticinin (Ö.22) “Günümüzde hafızlık öğretiminin ne yazık ki sadece manevi boyutu kalmıştır.” şeklindeki ifadesi yukarıdaki tablo sonuçlarını özetler mahiyettedir. Öğreticiler hafız öğrencilere müezzinlik, imamlık gibi iş imkânlarının daha çok sağlanmasını istemektedirler.

Eğitim yönünden bakarsak, hafız öğrenciler genelde İmam-Hatip Lisesine, buradan da başarılı olanlar İlahiyat Fakültelerine gitmektedirler. Ancak farklı branşlara gitmek istediklerinde seçtikleri alana göre meslek tercihinde de bulunabilmektedirler. Eğitim yönünden ikinci husus ise hafızlık yapan bazı öğrenciler aynı zamanda Açık Öğretim Lisesi’ni takip etmektedirler. Öğreticilere, öğrencilerin Açık Öğretim İmam-Hatip Lisesi’ni niçin takip etmediklerini sorduğumuzda öğretmenler, Açık Öğretim İmam-Hatip Lisesi’nde öğrencilerin haftada bir veya iki gün okula gitmeleri gerektiğini, bu durumun hafızlık öğretimini olumsuz etkilediğini, açık Öğretim Lisesi’nde ise böyle bir zorunluluğun olmadığını, onun için Açık Öğretim Lisesini tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Eğitim yönünden üçüncü bir nokta ise bazı öğrenciler İmam-Hatip Lisesine gitmektedirler. Ancak bu okullarda önce hazırlık sınıfında okuyup sonra birinci sınıfa geçiyorlar. Hafız öğrencilere bu noktada bir kolaylık sağlanması talep edilmektedir. Çünkü hazırlık sınıfında görülen dersler genelde mesleki ağırlıklıdır. Hafız öğrenciler ise bu konuda yeterince bilgilidirler. Diğer Arapça, Türkçe gibi derslerde hafız öğrenciler için ayrı bir program vb. uygulanarak kolaylık sağlanmalıdır.”

Anket uygulamalarımız esnasında öğrencilerle de sohbet etme imkânımız olmuş, onlar da eğitim ve iş imkânlarının kısıtlı olmasından rahatsızlık duyduklarını dile getirmişlerdir. Çünkü öğrenciler, hafızlık sonrasında aldıkları belgenin işe yaramasını ummakta yani Kur'an Kursunun kendilerine gelecek sunacağı beklentisi ile hafızlık yapmaktadırlar. Bu sonuçların elde edilmemesi, öğrencilerin hafızlık yapma motivasyonlarını olumsuz etkilemektedir. Böylece öğrenciler ya hiç Kur'an Kursuna gelmeden diğer alanlardaki öğrenimlerine devam etmekte ya da yüzünden okuma dönemini bitirdikten sonra hafızlık yapmadan Kur'an Kursundan ayrılmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak düzenlenen bir sempozyumda bir öğreticinin şu ifadeleri dikkat çekicidir: Kur'an Kursuna gelen öğrencilerin başlangıçta %70'e yakın bir bölümü hafızlık yapmak istemektedir. Ancak bu oran yıl sonunda azalmaktadır." Bu oranın düşmesinde ve özellikle –Türkiye genelini ele alırsak- son yıllarda Kur'an Kurslarına giden ve hafızlık yapan öğrenci sayısındaki büyük düşüş miktarında, bahsi geçen ve iş olanaklarının kısıtlı olması sorunu, önemli derecede rol oynadığı kanaatindeyiz.

4.2.2. Öğreticilerin Tutum ve Davranışlarına Göre Öğrencilerin Motivasyonu

Öğreticilerin “*Bazı Kur'an Kursu öğretmenlerinin yanlış tutum ve davranışları öğrencilerin hafızlık yapma ilgi ve isteklerini azaltmaktadır.*” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 17. Öğreticilerin Tutum ve Davranışlarına Göre Öğrencilerin Motivasyonu

Öğreticilerin Tutum ve Davranışlarına Göre Öğrencilerin Motivasyonu	N	%
Tamamen Katılıyorum	13	31,0
Katılıyorum	22	52,4
Kararsızım	1	2,4
Katılmıyorum	5	11,9
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
Toplam	42	100,0

Tablo 17’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %52,4’ü Katılıyorum; %31,0’ı Tamamen Katılıyorum; %11,9’u Katılmıyorum; %2,4’ü Hiç Katılmıyorum; %2,4’ü Kararsızım şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %83,4’ü yanlış tutum ve davranışların, öğrencinin motivasyonunu olumsuz etkilediği kanaatinde. %14,3’ü ise olumsuz etkilemediği kanaatinde.

Yapılan bir araştırmada, öğrencileri en çok üzen öğretmen davranışları şu şekilde sıralanmaktadır: %28 öğretmenin öğrenciye arkadaşlarının yanında ceza vermesi, %22 öğrenciyi azarlaması, %19 adaletsiz davranması, %12 alay etmesi, %3 söz hakkı vermemesi (Bayraktar, 1992, 41). Yine Kur'an Kursları üzerine yapılan başka bir araştırmada ise aynı soruya verilen cevaplarda “Öğretmenin öğrenciyi arkadaşlarının yanında cezalandırması” %20 oranında en çok işaretlenen şık olmuştur (Şen, 1995, 34). Öğreticilerin, öğrencilerine arkadaşlarının yanında ağır söz söylemeleri, azarlamaları vs. en sevimsiz bir hal olarak ortaya çıkmaktadır. Aslında çocuklara ağır söz ve azarın dayaktan daha zor geldiği de bir vakiydir.

Nitekim öğrencinin kendisini ispatlamaya çalıştığı bir yaş aralığında, arkadaşları arasında cezalandırılması psikolojisini olumsuz yönde etkilemesi muhtemeldir (Bilgin, 1987). Aslında öğrencilerin hataları arkadaşları yanında şahsiyetini rencide etmeden “ferdilik” ve “gizlilik” esaslarını koruyarak kendi şahsına söylenmelidir (Bayraktar, 1992).

Öğretmen aynı zamanda öğrencilerine adaletli davranmak zorundadır. Çünkü öğrenciler haksızlık konusunda oldukça hassastır. Öğretmenin öğrencisini sevdiğini gösterebilmesinin en belirgin özelliklerinden biri de adaletli olmasıdır (Özbek, 1995). İslam eğitimcileri de bu hususa dikkat çekerek “Şüphesiz ki Allah, size insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder” (Nisa Suresi, 4/58) ayetini hatırlatırlar.

Bu ve benzeri yanlış tutum ve davranışlar hem öğrencinin psikolojisini olumsuz etkilemekte hem de eğitim öğretim motivasyonunu kırmaktadır. Özellikle hafızlık yapmakta olan öğrencilerin, erginlik gibi hassas oldukları; sevgi, ilgi ve alakaya daha çok ihtiyaç hissettikleri bir dönemde, bazı öğreticilerin yanlış tutum ve davranışları, öğrencilerin hafızlık yapma ilgi ve isteklerini azaltmaktadır. Bazı öğreticilerin yanlış tutum ve davranışlarının altında psikolojik, sosyal, ekonomik vb. sebepler olabileceği gibi eğitim durumu, mesleki kıdem, cinsiyet gibi sebepler de olabilir. Öğreticiler, öğrencilerden kaynaklanan problemlerden dolayı da yanlış tutum ve davranışlar sergileyebilir. Bu sebeplerin iyi tahlil edilmesi ve kökten çözüm getirecek önlemlerin alınması daha sonra oluşacak problemleri baştan engelleyebilir.

4.3. Toplumun Bakışına Göre Motivasyon

Öğreticilerin “*Toplumdaki bazı insanların hafıza ve hafızlık öğretimine olumsuz yaklaşımları, öğrencilerin hafızlık yapma ilgi ve isteğini olumsuz etkilemektedir.*” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 18. Toplumun Bakışına Göre Motivasyon

Toplumun Bakışına Göre Motivasyon	N	%
Tamamen Katılıyorum	8	19,0
Katılıyorum	24	57,1
Kararsızım	1	2,4
Katılmıyorum	8	19,0
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
Toplam	42	100,0

Tablo 18’de görüldüğü üzere öğreticilerin %57,1’i Katılıyorum; %19,0’ı Tamamen Katılıyorum; %19,0’ı Katılmıyorum; %2,4’ü Hiç Katılmıyorum ve %2,4’ü Kararsızım şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğreticilerin %76,1’i toplumun bazı kesimlerinin hafıza ve hafızlık öğretimine olumsuz yaklaşımları sonucu öğrencilerin motivasyonlarının olumsuz etkilendiğini, %21,4’ü ise etkilenmediklerini belirtmiştir.

Özellikle bazı insanların toplumun dindar diyebileceğimiz kesimine elbisesi dağınık, kirli, saç sakalı birbirine karışmış, açgözlü, kültürsüz, teknolojiye haberi olmayan vb. olumsuz sıfatlarla yaklaşımları öğrencileri psikolojik olarak olumsuz etkileyebilmektedir. Bu tür olumsuz

yaklaşımlar medya vasıtasıyla olursa öğrencileri daha çok olumsuz etkilemekte ve motivasyonlarını kırabilmektedir. Her meslek sahibi, mesleğin toplum tarafından hoş görülen, saygı duyulan bir yönünün olmasını ister. Her ne kadar hafızlık, bir meslek olmasa da özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı'nda imamlık, müezzinlik gibi görevlerde tercih sebebidir. Dolayısıyla hafızlığın bazı mesleklerde tercih sebebi olması ve toplumun hafızlığa olumlu yaklaşımı, hafızlık yapan öğrencilerin eğitim-öğretim motivasyonlarını olumlu yönde etkilemektedir.

İnsanı bir faaliyet yapmaya sevk eden, o faaliyette devam ettiren ve ona yön veren fizyolojik ve ruhsal motivasyonların yanında sosyal motivasyonlar da vardır. Yani kişinin yaptığı faaliyet toplum tarafından tasvip edilirse o, bunu yapmaya devam eder. Bu durumu konumuz açısından incelersek toplumun bakış açısı, bir çocuğu hafız olma, hafızlık öğretiminde karşılaşacağı güçlüklerle sabretme ve hem kendisi hem toplum tarafından sevilen bir mesleğe yönlendirme gücüne sahiptir. Kısaca toplumun bakış açısı, öğrenciler üzerinde etki eden sosyal bir motivasyon unsurudur. Ancak öğretmenlerin de belirttiği gibi bazı insanların hafıza ve hafızlık öğretimine olumsuz yaklaşımları, hafızlık yapacak olan veya yapmakta olan öğrencilerin motivasyonunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

4.4. Velilerin, Öğrencileri Takip Etmelerinin Öğrencilerin Motivasyonuna Etkisi

Öğreticilerin “*Hafızlık yapan öğrencilerin velilerinin Kur'an Kursu idaresi ile diyalog ve iş birliği içinde olmaları öğrencilerin hafızlık yapma motivasyonlarını olumlu yönde etkileyen bir faktördür.*” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 19. Velilerin, Öğrencileri Takip Etmelerinin Öğrencilerin Motivasyonuna Etkisi

Velilerin, Öğrencileri Takip Etmelerinin Öğrencilerin Motivasyonuna Etkisi	N	%
Tamamen Katılıyorum	26	61,9
Katılıyorum	15	35,7
Kararsızım	-	-
Katılmıyorum	-	-
Hiç Katılmıyorum	-	-
Cevapsız	1	2,4
Toplam	42	100,0

Tablo 19’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %61,9’u Tamamen Katılıyorum; %35,7’si Katılıyorum derken %2,4’ü de sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğretmenlerin %97,6’sı velilerin öğrencileri kontrol etmek için Kur'an Kursu idaresi ile diyalog ve iş birliği içinde olmalarının öğrencilerin motivasyonunu sağlayan bir faktör olduğunu belirtmişlerdir.

Çocukların okul başarısı üzerinde ailelerin göstereceği ilgi onları öğrenmeye teşvik edecek, kendisinin önemsendiği ve takip edildiği fikrini verecektir. Böylece öğrenci daha fazla bir gayretle ders çalışacaktır. Eğitim uzmanları da bu konuda aile-okul iş birliğinin, öğrencinin

başarısını olumlu yönde etkileyen bir faktör olduğunu belirtmektedirler (Vural, 2004). Bu durumu hafızlık eğitimi açısından düşünürsek, hafızlığa çalışan bir öğrenci –yüzünden okuma dönemiyle beraber- yaklaşık dört yıl Kur'an Kursunda kalmaktadır. Bu süre, özellikle gelişim evresi bakımından, erginlik dönemini yaşayan öğrenciler için az bir süre değildir. Öğrencilerin ilgi ve desteğe ihtiyaç hissettikleri bir dönemdir. İlgi alanlarının farklılaşmaya başladığı, dolayısıyla eğitim-öğretim performanslarının düştüğü bir dönemdir. Konuya bu açıdan baktığımızda, yeterli ilgi ve desteği görmeyen öğrencilerin hafızlık öğrenimlerinde arzu edilen verimliliğe ulaşmaları zor olacaktır. Böyle kritik bir dönemde Kur'an Kursu idaresi ve veli işbirliği, karşılaşılabilecek problemleri asgari düzeye indirecektir. Ayrıca bu işbirliği öğrencilerin ve eğitim uzmanlarının belirttiği gibi, öğrencilerin motivasyonlarını sağlayan bir faktör olacaktır.

4.5. Öğreticilerin Motivasyonu Artırmak İçin Yaptıkları Faaliyetler

Öğreticilerin “Öğrencilerin hafızlık yapma ilgi ve isteklerini (motivasyonlarını) artırmak için neler yapıyorsunuz?” sorusuna aldığımız cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 20. Öğreticilerin Motivasyonu Artırmak İçin Yaptıkları Faaliyetler

Öğreticilerin Motivasyonu Artırmak İçin Yaptıkları Faaliyetler	N	%
Elbise ve ayakkabı gibi yardımlarla öğrencileri destekleme	11	26,2
Ezberleme yarışmaları tertip etme	4	9,5
Ramazanda Hatimle Namaz Kıldırma/Ezbere Mukabele okuma	3	7,1
Hafızlığını kısa sürede tamamlayanlara ödül verme	11	26,2
Başka	8	19,0
Cevapsız	5	11,9
Toplam	42	100,0

Tablo 20’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %26,2’si elbise ve ayakkabı gibi yardımlarla öğrencileri desteklediklerini; %26,2’si hafızlığını kısa sürede tamamlayanlara cazip ödüller verdiklerini; %9,5’i Ezberleme yarışmaları tertip ettiklerini; %7,1’i Ramazanda hatimle namaz kıldırma/ ezbere mukabele okuma gibi faaliyetler yaptıklarını belirtirken %19,0’ı farklı faaliyetler yaptıklarını açıklamıştır. %11,9’u ise sorumuzu cevapsız bırakmıştır.

Hafızlığını kısa sürede tamamlayanlara cazip ödüller verdiklerini söyleyen öğretmenlere bunların neler olduğunu sorduğumuzda (Ö.127,19,31,32,39) şu cevapları vermişlerdir: Umreye götürme, motosiklet, bisiklet, para ödülü gibi. Farklı görüş belirtenler şu şekilde görüşlerini ifade etmişlerdir: “Başarılı öğrencilere daha imtiyazlı davranma”, “Hafızlık yapanların iki dünyada değerli bir kişi olacağını söylüyorum.”, “Yıl sonunda gezi vaatleri”, “Maalesef diğer ödüllerin tesiri kalıcı olmadığı için hafızlığı bitirip okumaya devam ederek geleceğinizi bir an önce aydınlatın gibi tavsiyeler veriyorum.”, “Hediyeler olarak ödüllendirme”, “Hafta sonu izinleri ile mükâfatlandırma” “Ödüllendirme, tebrik ve teşekkür.” “Ayda bir küçük ödüllerle öğrenciyi motive etme”, “Saat vererek yaptırıyorum, sayfalarını birer birer dinleyerek, bazen

onları şevke getirecek sözler söyleyerek.”,“Oyunla piknikler ödülleri, yarışmalar” şeklinde farklı motivasyon teknikleri uyguladıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 20’de görüldüğü üzere öğretmenlerin en çok kullandıkları motivasyon tekniği “mükâfatlandırma” şeklindedir diyebiliriz. Burada amaç, öğrencinin isteyerek öğrenme faaliyetini gerçekleştirmesidir. Çünkü istekle yapılan bir öğrenmede azim, gayret, fedakârlık yapma, konu üzerinde yoğunlaşma ve sonuca ulaşmaya kadar sebat ve metanetle çalışma vardır. Dolayısıyla tam ve verimli bir öğrenme vardır (Baymur, 1978). Yapılan araştırmalarda da mükâfatlandırmanın öğrencilerin %89,6’sı üzerinde olumlu etkisinin olduğu, öğrenme istek ve başarılarını artırdığı ortaya konmuştur (Ay, 1994). Bu tespit ise öğrenciyi çalışmaya motive etmek için mükâfat türlerine yeri ve zamanı gelince başvurulmasının küçümsenemeyecek oranda olumlu etki yaptığını ortaya koymaktadır (Pressey-Robinson, 1975)

Tabloda dikkati çeken bir başka husus ise öğretmenlerin genelde dış uyarıcılar vasıtasıyla (dıştan güdülenme), öğrencilerin motivasyonlarını sağladıklarını görmekteyiz. Öğreticiler “ezberleme yarışmaları, hatimle namaz kıldırma/mukabele okuma vb.” içsel güdülenmeye yönelik motivasyon tekniklerini daha az kullanmaktadırlar. Bunun sebebi olarak, bu tür faaliyetlerin bir organizasyon ve hazırlık aşamasının olması ve diğerlerine nazaran biraz daha fazla maddi giderlerinin olması etkili olmuş olabilir.

4.6. Öğreticilerin Ders Dışı Etkinlikleri

Öğreticilerin “Öğrencilere ders dışı etkinlikler olarak ne gibi faaliyetler yaptırıyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 21. Öğrencilerin Ders Dışı Etkinlikleri

Tablo-22: Öğrencilerin Ders Dışı Etkinlikleri	N	%
Yapmıyoruz / Yapamıyoruz	5	11,9
Biçki, Dikiş, Nakış vb.	-	-
Gezi Gözlem	10	23,8
Piyes, konferans vb. faaliyetlere katılma	11	26,2
Kur'an, ezan okuma, hafızlık, bilgi yarışmalarına katılma	6	14,3
Futbol, voleybol, basketbol, masa tenisi vb. faaliyetler	9	21,6
Başka	1	2,4
Toplam	42	100,0

Tablo 21’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %26,2’si “Dini içerikli piyes, konferans vb. faaliyetlere katılma/seyetme”; %23,8’i “Gezi Gözlem”; %21,4’ü “Futbol, voleybol, basketbol, masa tenisi vb. sportif faaliyetler”; %14,3’ü “Kur'an, ezan okuma, hafızlık, bilgi yarışması gibi etkinliklere katılma”; %11,9’u “Yapmıyoruz/Yapamıyoruz” derken %2,4’ü farklı fikirler belirtmiştir. Buna göre öğretmenlerin çoğu dersler haricinde çeşitli faaliyetler yaparak öğrencilerin zihni yorgunluğunu gidermeye çalışmaktadırlar. Farklı fikir belirten öğretmen ise şöyle demiştir: “Çay, sohbet, oyun, piyes, el becerisi”, “Yapmıyoruz/Yapamıyoruz” diyen öğretmenlerin oranının %11,9 olması dikkatimizi çeken bir husustur. Olumsuz cevapların

oluşumunda Kur'an Kurslarının yeterli ekonomik imkânlarla sahip olmaması etkili olmuş olabilir.

Cevapların bu şekilde oluşmasında Tablo 25'de görüldüğü üzere- Kur'an Kurslarının oyun ve sportif faaliyetler için yeterli imkânlarla sahip olmaması ve bu nedenle diğer etkinliklere ağırlık vermeleri etkili olduğu kanaatindeyiz. Gezi-gözlem ile piyes-konferans vb. faaliyetlere katılma oranının yüksek olmasında, bu faaliyetlerin bir alt yapısının olmaması, diğerlerine göre daha az maddiyat gerektirmesi etkili olmuş olabilir (Göküş, 2020a). Zira diğerlerinde bir alt yapı kurulması, maddi imkânların yeterli olması gereklidir. Kanaatimizce Kur'an Kurslarının ekonomik durumu ile ders dışı faaliyetler arasında paralel bir ilişki vardır.

Eğitim-öğretimde, öğrencileri derslerin yoğunluğundan ve zihni yorgunluktan kurtarmak için çeşitli etkinliklerin yapılması eğitimciler tarafından tavsiye edilen bir husustur. Bu etkinliklerin bazıları aynı zamanda eğitici-öğretici özellik taşıırken bazıları taşımayabilir. Bazı eğitimciler bunları şu şekilde gruplandırmıştır: Home room etkinlikleri, toplantılar, atletizm etkinlikleri, klüpler, yayın etkinliği, müzik etkinliği, sosyal ve eğlendirici etkinlikler, temsil münazara ve radyo çalışmaları, öğrenci kuralları, seyahatler gibi etkinlikler sayılabilir (Baymur, 1959).

Ders dışı etkinlikler öğrencinin kişiliğinin gelişmesinde, iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesinde ve bedensel ve ruhsal gereksinimleri gidermede önemli eğitsel işleve sahiptir (Aytuna, 1963). Dolayısıyla ders dışı etkinliklerin, eğitim-öğretimin verimliliğini artıran unsurlar olduğu bilinmeli ve zaman zaman dersler haricinde öğrenciler bu tür faaliyetlere yönlendirilmelidir.

5. Meslek Bilgileri Açısından Öğreticilerin Yeterliliği

5.1. Öğreticilerin Mesleki Yeterliliği

Öğreticilerin “*Hafızlık yaptıran öğretmenlerin mesleki (hafızlık öğretimi ile ilgili) bilgileri yeterlidir.*” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şu şekildedir:

Tablo 22. Öğreticilerin Mesleki Yeterliliği

Öğreticilerin Mesleki Yeterliliği	N	%
Tamamen Katılıyorum	3	7,1
Katılıyorum	20	47,6
Kararsızım	5	11,9
Katılmıyorum	14	33,3
Hiç Katılmıyorum	-	-
Toplam	42	100,0

Tablo 22'de görüldüğü üzere öğretmenlerin %47,6'sı Katılıyorum; %33,3'ü Katılmıyorum; %11,9'u Kararsızım; %7,1'i Tamamen Katılıyorum şeklinde görüşlerini bildirmiştir. Buna göre öğretmenlerin %54,7'si mesleki bilgiler yönünden, hafızlık yaptıran öğretmenleri yeterli görmektedir. Olumsuz görüş belirtenlerin oranının %33,3 olması

azımsanacak bir düzey değildir. Bu nedenle bu konudaki eksikliklerin telafi edilmesinin gerekli olduğu görüşündeyiz. Kararsız olanlar da öğretmenlerin mesleki bilgilerinin yeterli olduğu konusunda şüphelidirler. Buna göre olumsuz görüş belirtenlerle kararsız olanları birlikte incelediğimizde, öğretmenlerin %45,2'si meslektaşlarını, mesleki bilgi açısından yetersiz görmektedirler.

Bireyin tercih ettiği mesleki alanda, faaliyetlerini etkili bir şekilde yürütebilmesi için gerekli bilgi ve becerilere sahip olması şarttır (Peker, 1988; Aydın, 1993). Çünkü mesleki bilgi, öğretmenin sermayesidir. Öğretmen ancak mesleki bilgisi ile kendini ispatlar ve öğrencilere kendini kabul ettirir. Mesleki bilgisi olmayan öğretmen ise kendisine güvenemez ve rahat bir şekilde mesleğini icra edemez. Dolayısıyla her meslek sahibi branşında güçlü olmak zorundadır. Kur'an Kurslarında hafızlık öğretimi yaptıran öğretmenler de mesleki yönden eksiklerini tamamlamalı, daima kendilerini yenilemeli ve yeni gelişmeleri takip etmelidir.

5.2. Öğreticilerin Mesleki Yönden Yetersiz Oldukları Alan

Öğreticilerin “Hafızlık yaptıran öğretmenlerin aşağıdaki mesleki bilgilerin hangisi açısından yetersiz olduğu kanaatindesiniz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 23. Öğreticilerin Mesleki Yönden Yetersiz Oldukları Alan

Öğreticilerin Mesleki Yönden Yetersiz Oldukları Alan	N	%
Kur'an hıfzları	3	7,1
Pratik yapma yönleri	6	14,3
Meharic-i Hurufa dikkat etmeleri	4	9,5
Tecvitli okumaları	-	-
Başka	17	40,5
Cevapsız	12	28,6
Toplam	42	100,0

Tablo 23’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %40,5’i sıkların haricinde farklı fikirler belirtmişlerdir. Bunlar “Mesleki bilgiler yönünden yetersiz olduklarına katılmıyoruz”, “Hafızlık yaptıran öğretmenlerin mutlaka hafız olması şarttır.”, “Hiçbiri”, “Bence hafızlık yaptıran bir kişi en az hafız ve ilahiyat mezunu olmalı” , “Hafızlık eğitimi ile ilgili formasyon eksikliği” , “Eğitim psikolojisi ve hafızlık eğitimi yönünden eksikliği”, “Dini bilgiler konusunda eksiklik”, “Hepsinden de eksikleri var”, “Bilgisayar”, “Mesleki bilgiler yönünden yetersiz değiller”, “Yetersiz oldukları yön yoktur.” şeklinde görüşlerini (Ö.1.4.7.16.26.31.41) ifade etmişleridir. Dolayısıyla başka şıkkı işaretleyen öğretmenler ya yetersiz gördükleri alanı yazmışlar ya da öğretmenlerin mesleki yönden yeterli olduklarını savunmuşlardır. Cevapların bu şekilde oluşmasında öğretmenlerin eğitim durumlarının, mesleki kıdemlerinin, cinsiyetlerinin ve karşılaştıkları diğer öğretmenlerin mesleki bilgi yeterliliğinin etkisi olduğu kanaatindeyiz. Zira yaptığımız görüşmelerde İlahiyat Fakültesi ve Yüksek İslam Enstitüsü mezunu öğretmenler, öğretmenlerin mesleki bilgi yönünden eksik oldukları noktaları belirtirken, diğerleri genelde olumlu görüş belirtmişlerdir.

Öğreticilerin %28,6'sı sorumuzu cevapsız bırakmışlardır. Yaptığımız mülakatlar sonucu bunun iki sebebi olduğu kanaatindeyiz: Birincisi deneklerin bazıları öğretmenleri mesleki yönden yeterli gördükleri için soruyu cevapsız bırakmışlar, diğer bazıları da fikir belirtmek istemedikleri için soruyu cevapsız bırakmışlardır.

Deneklerin %14,3'ü pratik yapma; %9,5'i Meharic-i Huruf'a dikkat etme; %7,1'i Kur'an hıfzları yönünden öğretmenlerin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Cevapları birlikte incelediğimizde, öğretmenlerin %30,9'u mesleki yönden eksikliklerinin olduğunu belirtmektedir. Buna, farklı görüş belirten öğretmenlerin de fikirlerini eklediğimizde bu oran ortalama %35'e ulaşıyor. Dolayısıyla öğretmenlerin %35'i mesleki yönden eksikliklerinin olduğunu belirtmektedir. Bu oran, eğitim-öğretimin verimliliği açısından az bir oran değildir. Bu eksikliklerin tamamlanması noktasında yetkili kurum ve kuruluşlar ile öğretmenlerin kendi gayretlerine büyük görev düşmektedir.

5.3. Öğreticilerin Mesleki Gelişmeleri Takip Etmeleri

Öğreticilerin “Hafızlık yaptıran öğretmenler kendi meslekleri ile ilgili gelişmeleri yeterince takip edebiliyorlar.” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 24. Öğreticilerin Mesleki Gelişmeleri Takip Etmeleri

Öğreticilerin Mesleki Gelişmeleri Takip Etmeleri	N	%
Tamamen Katılıyorum	-	-
Katılıyorum	18	42,9
Kararsızım	9	21,4
Katılmıyorum	14	33,3
Hiç Katılmıyorum	-	-
Cevapsız	1	2,4
Toplam	42	100,0

Tablo 24'de görüldüğü üzere öğretmenlerin %42,9'u Katılıyorum; %33,3'ü Katılmıyorum; %21,4'ü Kararsızım derken, %2,4'ü sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre deneklerin yaklaşık %43'ü öğretmenlerin mesleki gelişmeleri yeterince takip ettiklerini ifade etmiştir. Ancak kararsız olanlar ile olumsuz görüş belirtenlerin oranı azımsanacak düzeyde değildir.

Öğreticilerin kararsız kalmasında, diğer öğretmenler hakkında yeterli malumata sahip olmamalarının etkili olduğu kanaatindeyiz. İnsanın mesleki hayatında başarılı olabilmesi için “mesleki bilgiye” sahip olması gerekir. Ancak insanın mesleği ile ilgili bilgileri bütün incelikleriyle bilmiş olması, başka hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı anlamına gelmez. Çünkü gerek insanın değişken bir yapıya sahip olması gerekse bilginin dinamiklik göstermesi meslek sahibinin devamlı kendini yenilemesini gerektirir. Bu nedenle eğitim-öğretim faaliyetleri açısından öğretmenler, mesleki yeterliliklerinin yanında çağın gelişen şartlarına bağlı olarak, kendi mesleki alanlarındaki gelişmeleri de takip etmelidirler. Meslek hayatının ilerleyen

yıllarında karşılaştıkları güçlük ve sıkıntıları azaltmak ve gidermek için mesleki gelişmeleri takip ederek kendilerini geliştirmelidirler. Nitekim eğitim uzmanları da bu konuda “ideal öğretmen” portresini çizerken, “mesleki bilgi yönünden kendi alanındaki yenilikleri ve gelişmeleri takip eder ve bunları uygulamaya geçirir” (Aydın, 1998; Bilgin,-Selçuk, 1990; Göküş, 2019) şeklinde tasvir etmektedirler.

Yukarıda görüldüğü üzere, her ne kadar öğretmenlerin %43’ü meslektaşlarının, mesleki gelişmeleri takip ettiklerini belirtmiş olsalar da bu oranın eğitim-öğretimin verimliliği açısından yeterli olmadığı kanaatindeyiz. Bu durumun çeşitli sebepleri olabileceğini düşünerek aşağıdaki soruyu öğretmenlere yönelttik.

5.4. Öğreticilerin Mesleki Gelişmeleri Takip Etmeme Nedenleri

Öğreticilerin “*Hafızlık yaptıran öğretmenlerin meslekleri ile ilgili gelişmeleri takip edememelerinin sebebi sizce aşağıdakilerden hangisidir?*” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 25. Öğreticilerin Mesleki Gelişmeleri Takip Etmeleri

Öğreticilerin Mesleki Gelişmeleri Takip Etmeleri	N	%
Hizmet içi eğitim kurslarına katılmamaları	7	16,7
Kendi tecrübeleriyle hareket etmeyi yeterli görmeleri	9	21,4
Konuya yeterince önem vermemeleri	5	11,9
Diğer Kur'an Kursları ile diyalog kurmamaları	4	9,5
Günümüz teknolojilerinden yeterince haberdar olmamaları	4	9,5
Başka	6	14,3
Cevapsız	7	16,7
Toplam	42	100,0

Tablo 25’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %21,4’ü “Kendi tecrübeleri ile hareket etmeyi yeterli görmeleri”; %16,7’si “Hizmet içi eğitim kurslarına katılmamaları”; %11,9’u “Konuya yeterince önem vermemeleri”; %9,5’i “Diğer Kur'an Kursları ile diyalog ve iş birliğine girmemeleri”; %9,5’i “Günümüz teknolojilerinden yeterince haberdar olmamaları” derken %16,7’si sorumuzu cevapsız bırakmıştır. %14,3’ü ise farklı görüş belirtmişlerdir. Farklı görüş belirtenlerin (Ö.7,9,11,19,23) ifadeleri şunlardır; “Bu konuda bir hizmet verilmiyor maalesef. Biz elimizden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyoruz. Bizlere bu konuda bir hizmet verilse daha verimli bir eğitim olacağını düşünüyorum.”, “Bu konuyla ilgili yeterli eğitim kursları olmadığı için katılamıyoruz.”, “Ekonomik durumları iyi olmadığı için takip edemiyorlar.”, “Bu konuda yeterli olduğumuza kanaat ediyorum.”, “Bu konuda bir çalışma olmadığı için takip edilecek bir şey yok”. Buna göre farklı görüş belirtenleri iki kısma ayırabiliriz; öğretmenlere yeterince eğitim verilmediğini belirtenler ve bu konuda öğretmenlerin yeterli olduğunu açıklayanlar.

Öğreticilerin mesleki gelişmeleri takip etmeleri; meslekleriyle ilgili gelişmelerin olmasına, öğretmenlerin yeterli imkânlarla sahip olmalarına ve bu konuda öğretmenlerin üstün gayret sarf etmelerine bağlıdır. Zira öğretmenlerle yüz yüze yaptığımız görüşmelerde, hafızlık

yaptıran öğretmenler hizmet içi eğitim kurslarına çağrıldıklarını, ancak bu kursların ya yüzünden okuyan öğrencilere ya da yetişkinlere Kur'an öğretimi şeklinde olduğunu belirtmişlerdir.

6. Pedagojik Formasyon Yönünden Öğreticilerin Yeterliliği

6.1. Öğreticilerin Formasyon Eğitimi Alma Durumları

Öğreticiler “*Hafızlık yaptıran öğretmenler formasyon bilgisi (eğitim psikolojisi, öğretim ilke ve yöntemleri, ölçme ve değerlendirme vb.) yönünden yeterli şekilde eğitim almışlardır*” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 26. Öğreticilerin Formasyon Eğitimi Alma Durumları

Öğreticilerin Formasyon Eğitimi Alma Durumları	N	%
Tamamen Katılıyorum	-	-
Katılıyorum	7	16,7
Kararsızım	7	16,7
Katılmıyorum	21	50,0
Hiç Katılmıyorum	7	16,7
Toplam	42	100,0

Tablo 26’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %50,0’ı Katılmıyorum; %16,7’si Hiç Katılmıyorum, %16,7’si Katılıyorum; %16,7’si Kararsızım şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Buna göre deneklerin %66,7’si öğretmenlerin pedagojik formasyon yönünden yeterince eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Öğreticilerin %16,7’sinin kararsız kalmasında, diğer öğretmenler hakkında yeterli bilgilerinin olmaması etkili olmuştur. Zira yaptığımız görüşmelerde bazı öğretmenlerin “Bu çevrede hafızlık yaptıran sadece benim/biziz, başka öğretmenlerin durumlarını bilmiyorum/bilmiyoruz” şeklindeki açıklamaları, bu konuda kararsız kalmalarının sebebini açıklar mahiyettedir.

Eğitim faaliyetlerinde öğreticinin rolü son derece önemlidir. Din eğitimi söz konusu olunca bu önem daha da artmaktadır. Dolayısıyla Kur'an Kurslarındaki öğretmenlerin, öğretmenler gibi pedagojik formasyon eğitimi almış olmaları gereklidir. Ancak mevcut duruma bakıldığında, öğretmenlerin çoğunun pedagojik formasyona sahip olmadıkları anlaşılmaktadır.

7. Öğreticilerin Rehberlik Konusundaki Düşünceleri

7.1. Öğreticilerin Rehberlik Yapma Durumları

Öğreticilerin “*Rehberlik; öğrencinin kabiliyetleri doğrultusunda ona yardımcı olmak, kendisini keşfetmesine ve tanınmasına imkân sağlamak böylece eğitiminde ve hayatında başarılı olmasına katkıda bulunmaktır.*” buna göre Kur'an Kursu öğretmenlerini rehberlik konusunda nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 27. Öğreticilerin Rehberlik Yapma Durumları

Öğreticilerin Rehberlik Yapma Durumları	N	%
Bütün öğretmenler yeterince rehberlik yapıyor	10	23,8%
Bazı öğretmenler yeterince rehberlik yapıyor	18	42,9%
Öğrencilere yeterli rehberlik yapılmıyor	8	19,0%
Öğreticilerin rehberlik için yeterli bilgilerinin olmaması	6	14,3
Öğreticiler rehberlik hizmetinin bir faydasının olduğunu düşünmüyorlar	-	-
Toplam	42	100,0%

Tablo 27’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %42,9’u “Bazı öğretmenlerin yeterince rehberlikte bulunduklarını söyleyebilirim”; %23,8’i “Bütün öğretmenler yeterince rehberlikte bulunduklarını söyleyebilirim.”, %19,0’ı “Öğrencilere yeterli oranda rehberlik yapıldığı söyleyemem”; %14,3’ü “Öğreticiler rehberlik konusunda yeterli bilgi birikimine sahip değiller” şeklinde görüşlerini bildirmişlerdir. Buna göre deneklerin %66,7’si öğrencilere rehberlik yapıldığını; %33,3’ü ise öğrencilere yeterince rehberlik yapılmadığını ve bu konuda öğretmenlerin yeterli bilgi birikimine sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Cevapların oluşumunda öğretmenlerin rehberlik kavramına yükledikleri anlam etkili olmuş olabilir. Ancak buradan kaynaklanabilecek olumsuzlukların önüne geçmek için öncelikle rehberliğin tanımını vermeyi uygun gördük, daha sonra öğretmenlerin fikrini sorduk. Olumsuz cevapların %33,3 oranında olması öğretmenlerin rehberlik konusunda eksik yönlerinin olduğunu göstermektedir.

Günümüzün modern eğitim anlayışında öğrencilere sadece bilgi vermek, zihni açıdan gelişimini sağlamak yetersiz sayılmakta ve öğrenci gelişim özelliklerinin tamamı bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Öğrencilerin tüm öğrenme özellikleri açısından eğitimi ve gelişimi dikkate alınmaktadır. Bu da rehberlik hizmetlerinin önemini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır.

“Rehberlik hizmetleri her eğitim kurumunun amacına ve şartlarına uygun yapılmalıdır” (Kepçeoğlu, 1994, 20) -ilkesinin gereği olarak din eğitimi ve öğretimi verilen kurumlarda şartlarına göre rehberlik hizmeti vermek gereklidir. Buna bağlı olarak Kur'an Kurslarında da ruh sağlığı yerinde, tutarlı, kendini gerçekleştirmiş ve topluma uyumlu fertler yetiştirmek için rehberlik hizmetlerinden yararlanmanın lüzumu ortaya çıkmaktadır.

8. Öğreticilerin Disiplin Konusundaki Görüşleri

8.1. Öğreticilerin Disiplin Sağlama Metodu

Öğreticilerin “Sınıf disiplinini sağlama noktasında Kur'an Kursu öğretmenleri en çok hangi metodu kullanıyorlar?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 28. Öğreticilerin Disiplin Sağlama Metodu

Öğreticilerin Disiplin Sağlama Metodu	N	%
Öğrencilerin tavırlarına göre ilke ve teknik belirleme	22	52,4
Katı Kurallar uygulama	-	-
Oldukça müsamahakar davranma	1	2,4
Sözlü yaptırımlarla sağlama	7	16,7
Fiziksel Cezalar ile disiplini sağlama	-	-
Olumlu pekiştiricilerle disiplini sağlama	11	26,2
Başka	1	2,4
Toplam	42	100,0

Tablo 28’de görüldüğü üzere deneklerin %52,4’ü “Kursun genel durumuna ve öğrencilerin tavırlarına göre ilke ve teknik belirliyorlar”; %26,2’si “Olumlu pekiştiricilerle (sözle, hediyeyle vb. ödüllendirerek) disiplini sağlıyorlar”; %16,7’si “Sözlü yaptırımlarla disiplini sağlıyorlar”; %2,4’ü “Oldukça müsamahakar davranıyorlar” derken, %2,4’ü farklı bir fikir belirtmiştir. O da şudur; “Her öğrencinin nabız ölçüsünü anlayıp hiçbir öğrenciyi kırmayacak ve derslerini etkilemeyecek bir şekilde” şeklinde ifade etmiştir. Cevapları incelediğimizde denekler, Kur'an Kursu öğretmenlerinin genelde öğretim ilke ve yöntemlerine uygun olarak disiplini sağlamaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Cevapların oluşumunda “Fiziksel cezalar ile disiplini sağlama” ve “Katı Kurallar uygulama” seçeneğine öğretmenler tarafından cevap verilmemiştir. Bunda diğer seçeneklerin yönlendirici etkisi olabileceği gibi yaptığımız görüşmelerde öğretmenlerin (Ö.11,14,25,35) şu ifadeleri de konuya açıklık getirmektedir. “Zorunlu kesintisiz eğitimle beraber Kur'an Kurslarına gelen öğrencilerin yaş seviyesi yükseldi. Daha önce (zorunlu kesintisiz eğitimden önceki dönemi kastediyor) bazen öğretmenler katı kurallarla veya fiziksel cezalarla disiplini sağlama yoluna gidiyorlardı. Ancak şu anda öğrenciler, yaş seviyelerinin yükselmesi ile beraber anlama ve muhakeme etme güçleri geliştiği için öğretmenlerin sözlü yaptırımlarıyla hareket ediyorlar. Böylece disiplini sağlamak eskiye nazaran daha kolaylaşıyor.” Bu durum Kur'an Kursları için olumlu bir gelişmedir.

Disiplin fert ya da toplumların, eğitimin amaçlarına ulaşmaları için davranışlarını kontrol altına almalarıdır (Büyükkaragöz, 1996). Eski disiplin anlayışı olan sınıfta kıpırdamadan oturma, öğretmenin öğrencileri bağırıp kızarak susturması vb. günümüzde değerini yitirmiştir. Çünkü bu tür uygulamalar öğrenciyi pasif bir hale getirmektedir. Günümüzde öğrencilerin yapacakları amaçlı etkinlikler, birlikte çalışma alışkanlığı, kendi kendini kontrol gibi uygulamalar disiplin kavramı içerisinde yer alan faaliyetlerdir.

Okulda ve sınıfta disiplinin sağlanması denilince, daha çok öğrenci davranışlarının okul yönetimi veya öğretmen tarafından kontrol edilmesi anlaşılır. Oysa öğrencilere kendi kendilerini kontrol etme, kendi davranışlarını denetleme ve kendilerini yönetme becerisi kazandırıldığında,

dışsal kontrol mekanizmalarına fazla gerek kalmayabilir. Öğrenciler, bir başkası tarafından kontrol edilmek yerine, kendi davranışlarını kontrol etmeyi öğrenmelidir.

8.2. Disiplini Olumsuz Etkileyen Faktörler

8.2.1. Öğreticilerin Formasyon Yetersizliğinin Disiplini Sağlamaya Etkisi
Öğreticiler “Öğreticilerin arzu edilen derecede pedagojik formasyona sahip olmamaları disiplini sağlamayı zorlaştırmaktadır.” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 29. Öğreticilerin Formasyon Yetersizliğinin Disiplini Sağlamaya Etkisi

Öğreticilerin Formasyon Yetersizliğinin Disiplini Sağlamaya Etkisi	N	%
Tamamen Katılıyorum	2	4,8
Katılıyorum	18	42,9
Kararsızım	10	23,8
Katılmıyorum	9	21,4
Hiç Katılmıyorum	2	4,8
Cevapsız	1	2,4
Toplam	42	100,0

Tablo 29’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %42,9’u Katılıyorum; %23,8’i Kararsızım; %21,4’ü Katılmıyorum; %4,8’i Hiç Katılmıyorum; %4,8’i Tamamen Katılıyorum şeklinde cevaplarırken, %2,4’ü sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre deneklerin %47,7’si öğretmenlerin pedagojik formasyona sahip olmamalarının disiplini sağlamayı zorlaştırdığını ifade etmiştir. %26,2’si ise öğretmenlerin pedagojik formasyon eksikliğinin disiplini sağlamada olumsuz bir etkisinin olmadığını savunmuşlardır. Kararsız olanlar %23,8 oranındadır. Bunda, öğretmenlerin genelinin İmam-Hatip Lisesi mezunu olmaları (yani pedagojik formasyon konusunda eğitim almamış olmaları) ile diğer öğretmenlerin bu konudaki yeterliliklerini bilmemeleri etkili olmuş olabilir.

Günümüzde disiplin anlayışı korkutucu ve cezalandırıcı olmaktan ziyade, iyileştirici ve önleyici olması ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla bu anlayış çerçevesinde öğrencilerin kurallara zor yoluyla değil, kendi içsel arzu ve akıllarıyla uyması, anlayışı benimsenmelidir. Öğrencide, kendi isteği ile disiplini sağlama arzusu oluşturacak kişi ise öğretmendir. Ancak öğretmenin öğrencide bu duyguyu oluşturması kolay değildir. Bu konuyla ilgili olarak öğretmenin; öğretim ilke ve yöntemleri, genel öğretim metotları, eğitim psikolojisi, gelişim psikolojisi, ölçme ve değerlendirme gibi konularda yeterli pedagojik formasyona sahip olması, sınıf disiplinini sağlamasında ona yardımcı olacak hususlardır. Bu da ancak sayılan hususlarda eğitim almaya bağlıdır. Hesapçıoğlu bu hususu şöyle açıklamaktadır: “Öğretmen geniş bir bilgi, olgun bir kültür, yüksek ahlâki meziyetler, derin bir psikolojik görüş ve kavrayış sahibi olmalı, talebe bunu öğretmeninde görmeli, kendi ruhunu okuyabildiğini, ne düşündüğünü anlayabildiğini, ruhi

halini ve arzularını kavradığını bilmelidir” (Hesapçıoğlu, 1998). Öğretmenlerin bu özelliklere sahip olması da bu konularda eğitim almalarıyla mümkündür (Göküş, 2020b).

Yukarıda bahsedilen hususlar Kur'an Kurslarında hafızlık yaptıran öğretmenler için geçerlidir. Bütün eğitim kurumlarında ve Kur'an Kurslarında eğitim faaliyetlerinin tümü öğrencilerin sadece bilgi ve becerisini artırmaya değil onun kişiliğinin gelişmesine yönelik olmalıdır. Eğitim uygulamalarında disiplini sadece öğrencinin uyması gereken kurallar bütünü olarak anlamak ve uygulamak yanlıştır. Öğretmen, program, amaç, öğretim ortamı, metot yani öğretimin bütün unsurları ve birbirleriyle olan ilişkileri Kur'an Kursu ve sınıf disiplini zorlaştıran veya kolaylaştıran etkinliğe sahiptir. Özellikle hafızlık yapan öğrencilerin ortalama üç-dört yıl Kur'an Kursunda kaldığını düşünürsek bu süre zarfında Kur'an Kursu disiplininin katı kurallar, korkutma ve cezalandırma ile sağlanması öğrencilerin kişilik gelişimini, sosyalleşmesini, psikolojisini olumsuz yönde etkileyecek ve aynı zamanda öğrencinin gözünde Kur'an Kursu idaresinin, öğretmenlerin saygı ve sevgisi kaybolacaktır.

8.2.2. Disiplinin Sağlanmasına Veli Kontrolünün Etkisi

Öğreticiler “Öğrenci velilerinin öğretmenler ve Kur'an Kursu idaresi ile yeterince diyalog kuramaları disiplini sağlamayı zorlaştırmaktadır. ” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 30. Disiplinin Sağlanmasına Veli Kontrolünün Etkisi

Disiplinin Sağlanmasına Veli Kontrolünün Etkisi	N	%
Tamamen Katılıyorum	3	7,1
Katılıyorum	31	73,8
Kararsızım	-	-
Katılmıyorum	6	14,3
Hiç Katılmıyorum	2	4,8
Toplam	42	100,0

Tablo 30'da görüldüğü üzere öğretmenlerin %73,8'i Katılıyorum; %14,3'ü Katılmıyorum; %7,1'i Tamamen Katılıyorum; %4,8'i Hiç Katılmıyorum şeklinde fikirlerini belirtmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %80,9'u velilerin öğrencileri kontrol etmek amacıyla öğretmenlerle veya Kur'an Kursu idaresi ile görüşmelerinin disiplini sağlamada olumlu bir etkisi olduğu kanaatindedirler. %19,1'i ise velilerin öğrencileri kontrol etmek amacıyla öğretmenlerle veya Kur'an Kursu idaresi ile görüşmelerinin disiplini sağlamada bir etkisinin olmadığını kanaatindedirler.

Kur'an Kursunda disiplinin sağlanmasında öğrenci velilerinin Kur'an Kursu idaresi ile iş birliği içinde olması önemli bir etkidir. Çünkü velinin okula gelip çocuğu hakkında bilgi alması ile öğrenci kendisi ile ilgilenildiğinin ve takip edildiğinin farkına varacak, dolayısıyla ders çalışma motivasyonunda bir artma ve Kur'an Kursu disiplini bozabilecek davranışlarında da bir azalma olacaktır. Bu ise eğitim-öğretimin verimliliği açısından önemli bir faktördür.

Hafızlık yapan öğrenciler açısından konuyu ele alırsak, bu öğrencilerin ergenlik döneminde olması konunun önemini daha da artırmaktadır. Zira bu dönemdeki gençlerin genel özellikleri huzursuz olma, bağımsız olma, daha özgür hareket etmek isteme vb. şekilde sıralanabilir. Bu özellikler kontrol altına alınmaz ve doğru bir şekilde yönlendirilmez ise Kur'an Kursu disipliniinde olumsuz sonuçların ortaya çıkması muhtemeldir. İşte bu noktada öğrenciye en fazla yardım edebilecek konumda olanlar kendi aileleridir. Çünkü öğretici ve veli işbirliği karşılaşılabilecek problemlerin daha kolay çözülmesini ve hatta ortaya çıkmadan önlenmesini sağlayabilecek güçtedir.

8.2.3. Not Verme Sisteminin Olmamasının Disiplini Sağlamaya Etkisi

Öğreticiler “Öğrencilere not verme sisteminin olmaması disiplini sağlamayı zorlaştırmaktadır ” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 31. Not Verme Sisteminin Olmamasının Disiplini Sağlamaya Etkisi

Not Verme Sisteminin Olmamasının Disiplini Sağlamaya Etkisi	N	%
Tamamen Katılıyorum	6	14,3
Katılıyorum	15	35,7
Kararsızım	2	4,8
Katılmıyorum	17	40,5
Hiç Katılmıyorum	2	4,8
Toplam	42	100,0

Tablo 31’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %40,5’i Katılmıyorum; %35,7’si Katılıyorum, %14,3’ü Tamamen Katılıyorum; %4,8’i Kararsızım ve %4,8’i Hiç Katılmıyorum şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %50,0’ı Kur'an Kurslarında not verme sisteminin olmamasının disiplini sağlamayı zorlaştırdığını ifade etmiştir. %45,2’si ise disiplini sağlama noktasında not verme sisteminin olmamasının bir etkisi olmadığını belirtmişlerdir.

Yaptığımız görüşmelerde bazı öğretmenler “Not verme sistemi olmadığı için ne öğrencileri disiplin altına alabiliyoruz ne de yüksek not vererek motivasyonlarını sağlayabiliyoruz. Yani öğretmenlerin öğrenci üzerinde bir yaptırım gücü kalmıyor. Öğrenciler de not verme sistemi olmadığı için derslerine yeterince önem vermiyorlar. Bu da bir disiplinsizlik meydana getiriyor. ” şeklinde karşılaştıkları problemleri dile getirmişlerdir.

9. Öğreticilerin Ders Araç-Gereçleri Hakkındaki Görüşleri

9.1. Video, Slayt, Tepegöz vb. Araç-Gereçleri Kullanmanın Hafızlığa Etkisi

Öğreticilerin “Hafızlık yaparken teyp, video, slayt, tepegöz vb. ders araç gereçlerini kullanmak, ezber yapmayı kolaylaştırmaktadır.” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 32. Video, Slayt, Tepegöz vb. Araç-Gereçleri Kullanmanın Etkisi

Video, Slayt, Tepegöz vb. Araç-Gereçleri Kullanmanın Etkisi	N	%
Tamamen Katılıyorum	7	16,7
Katılıyorum	21	50,0
Kararsızım	3	7,1
Katılmıyorum	9	21,4
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
Cevapsız	1	2,4
Toplam	42	100,0

Tablo 32’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %50,0’ı Katılıyorum; %21,4’ü Katılmıyorum; %16,7’si Tamamen Katılıyorum; %7,1’i Kararsızım; %2,4’ü Hiç Katılmıyorum derken %2,4’ü sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğretmenlerin %66,7’si ezber yaparken teyp, video, slayt, tepegöz gibi ders araç gereçlerinin kullanılmasının ezber yapmayı kolaylaştırdığını ifade etmektedirler. %23,8’i ise bu ders araç ve gereçlerinin kullanılmasının ezber yapmayı kolaylaştırmayacağını düşünmektedirler. Yaptığımız görüşmelerde olumsuz cevap veren öğretmenler yukarıdaki ders araç-gereçlerinin bir program ve disiplin içinde kullanılmadığını ve böylece adeta vakit kaybına sebep olduğunu düşünmektedirler.

Olumlu görüş belirten öğretmenler ise bu tür ders araç gereçleri kullanıldığında öğrencilerin, hem görerek hem işiterek hem de kendileri tekrar ederek ezberlerini daha rahat ve daha doğru yaptıklarını belirtmişlerdir. Hatta bu konuda bir öğretici (Ö.19) şunları ifade etmiştir: “Herkes çocuğuna, öğrencisine en uzman kişilerden ders almak ister, ancak herkesin buna imkânı yoktur. Ben ise öğrencilerime kasetten ünlü hafızlardan Kur'an-ı Kerim dinlettiğim zaman, benim öğrencim bir manada dinlediği hafızın talebesi oluyor, ayetleri hatasız olarak dinliyor ve aynı zamanda bir hafız için sahip olunması gereken en önemli beceri olan “makam” konusunda da eğitim almış oluyor.”

Olumlu görüş belirten öğretmenlerin (Ö. 12.16.27) bu konu ile ilgili değindikleri ikinci nokta ise şudur: Öncelikle bu tür teknikler denenmeli, olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirilmeli daha sonra bir program ve disiplin haline getirilerek uzman öğretmenler tarafından uygulanmalıdır. Yoksa bu hususlara dikkat edilmeden yapılacak bir uygulama verimli sonuçlar doğurmayabilir ve öğrencilerin vakit kaybetmesine sebep olabilir. Kullanabilecek şekilde bilgi ve beceriye sahip olmalıdır. Yoksa her ne kadar bir sınıfta en son teknolojiyle donatılmış ders araç-gereçleri olsa da bunlar öğretici tarafından kullanılmadıkça bir değer ifade etmez.

9.2. Öğreticilerin Araç-Gereçleri Yeterince Kullanmaları

Öğreticiler “Öğreticiler ders araç ve gereçlerini yeterince kullanmaktadırlar.” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 33. Öğreticilerin Araç-Gereçleri Yeterince Kullanmaları

Öğreticilerin Araç-Gereçleri Yeterince Kullanmaları	N	%
Tamamen Katılıyorum	1	2,4
Katılıyorum	23	54,8
Kararsızım	4	9,5
Katılmıyorum	14	33,3
Hiç Katılmıyorum	-	-
Toplam	42	100,0

Tablo 33'de görüldüğü üzere öğretmenlerin %54,8'i Katılıyorum; %33,3'ü Katılmıyorum; %9,5'i Kararsızım; %2,4'ü Tamamen Katılıyorum şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre deneklerin %57,2'si, öğretmenlerin ders araç ve gereçlerini yeterince kullandıklarını, %33,3'ü ise yeterince ders araç gereçlerini kullanmadıklarını belirtmiştir.

Eğitim uzmanları da bu konuda, “Kullanılan ders araç-gereçlerinin önemine öncelikle öğretmen inanmalı ve kullanılacak ders araç-gereçleri hakkında bilgi ve beceri sahibi olmalıdır” (Demirel, 2002; Taşpınar, 2005) şeklinde öğretmenlerin fonksiyonunu açıklamışlardır. Ancak öğretmenin ders araç-gereçleri hakkında bilgi ve beceri sahibi olmasının yanında bunları etkin bir şekilde kullanmaları gerekir. Zira okulları en üstün teknoloji ile donatmak, kullanılmadıktan sonra bir mana ifade etmez. Derste kullanılacak araç- gereçlerden gerekli yararın sağlanması, uygun aracın, uygun yer ve zamanda, uygun biçimde kullanılmasına bağlıdır. Yani araç-gereçler öğrencilerin, konunun ve çevre şartlarının özelliklerine uygun olmalıdır. Uygun araç-gereç seçiminde ise en önemli görev öğretmene düşmektedir. O, öğrenme sürecindeki işlevini yerine getirirken, hazır öğretim materyallerinden uygun olanlarını seçerek kullanır. Gerekteğinde kendisi yeni öğretim materyalleri hazırlama yoluna da gidebilir. Zira sınıfta kullanılmakta olan öğretim araçlarının çeşidi arttıkça, o sınıftaki bütün öğrencilerin öğrenmeleri için gerekli olan işaretleri bulma ihtimalleri de buna bağlı olarak artacaktır. Bu durum Kur'an Kurslarındaki hafızlık yaptıran öğretmenler için de geçerlidir. Öğreticilerin ders esnasında, etkin bir şekilde ders araç-gereçlerinden faydalanmaları, öğrencilerin ilgilerinin dağılmaması, öğrenilenlerin kalıcı olması vb. açılardan olumlu sonuçlar meydana getirir.

“Günümüzde teknik ve teknolojik gelişmeler çok hızlı ilerlemektedir. Bu ilerlemeler, eğitim-öğretim faaliyetlerinde değişim, gelişim ve kolaylıklar sağlamaktadır. Değişim ve gelişmeler sonucu “öğretmen merkezli öğretim” yerini “öğrenci merkezli öğretime” bırakmış, “sadece ders kitabı, tahta ve tebeşirle yapılan öğretim” yerini “çok değişik ve çeşitli materyallerin kullanıldığı öğretime” bırakmıştır” (Selçuk, 1990). Dolayısıyla Kur'an Kurslarında hafızlık öğretimi yapılırken sınırlı araç-gereçlerle ve öğretici merkezli bir eğitime devam edilmesi ulaşılması gereken hedeflere daha geç zamanda, daha az etkin ve daha az verimli bir şekilde ulaşılmasına sebep olacaktır. Bu nedenle öğretmenler, hafızlık öğretiminde en üst verimliliğe ulaşabilmek için günümüzün teknik ve teknolojik gelişmelerinden faydalanmalıdırlar.

Yukarıdaki sonuçlarda öğretmenlerin %33,3'ünün ders araç gereçlerini yeterince kullanmadıkları görülmektedir. Bunun farklı nedenleri olabilir. Örneğin; Kur'an Kursunda yeterli ders araç-gerecin olmaması, öğretmenlerin hafızlık öğretim programı ile ders araç-gereçleri arasında bir alaka kuramamaları, ders araç gereçlerinin dersin amacı dışında kullanılması, öğrencilerin kullanacakları ders araç- gereçleri hakkında yeterince bilgilendirilmemesi vb. nedenlerden dolayı öğretmenler olumsuz görüş belirtmiş olabilirler. Ancak bu tür problemlerin aşılmasında Kur'an Kursu idaresi, öğretici, müftülük, vakıf ve derneklerin birlikte hareket etmeleri olumlu sonuçların elde edilmesini sağlayabilir.

10. Öğreticilerin Kurs Binası Hakkındaki Görüşleri

10.1. Kur'an Kursunun Hafızlık İçin Fiziki Mekan Yeterliliği

Öğreticiler “(Görev yaptığınız) Kur'an Kursu fiziki mekan (ısınma, barınma, sağlık) açısından hafızlık yapmak için uygundur.” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 34. Kur'an Kursunun Hafızlık İçin Fiziki Mekan Yeterliliği

Kur'an Kursunun Hafızlık İçin Fiziki Mekan Yeterliliği	N	%
Tamamen Katılıyorum	21	50,0
Katılıyorum	12	28,6
Kararsızım	-	-
Katılmıyorum	6	14,3
Hiç Katılmıyorum	3	7,1
Toplam	42	100,0

Tablo 34'de görüldüğü üzere öğretmenlerin %50,0'ı Tamamen Katılıyorum; %28,6'sı Katılıyorum; %14,3'ü Katılmıyorum; %7,1'i Hiç Katılmıyorum şeklindeki görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %78,6'sı Kur'an Kursu fiziki mekân (ısınma, barınma, sağlık) açısından hafızlık yapmak için uygun olduğunu belirtmektedirler. %24,4'ü ise görev yaptıkları Kur'an Kursunun fiziki mekân açısından hafızlık yapmak için uygun olmadığını dile getirmişlerdir.

Yaptığımız görüşmelerde olumsuz cevap veren öğretmenler şu hususlara değinmişlerdir; “Kursumuz güzel fakat kışın ısınma sorunumuz var.”, “ Kursumuz çok güzel ama yer olarak turistik otellerin arasında, öğrencilerimiz zaman zaman ahlaki olmayan hadiselerle karşılaşmaktadırlar.”, “Kursumuz cami altında olduğu için öğrencilerimiz gayri resmi olarak kiralanmış evlerde kalıyorlar, yeterli sınıfımız yok” Diğerleri de ekonomik sebeplerden dolayı yeterince ısınma, yeme-içme ve bazı zaruri ihtiyaçları alamama noktasından hareketle olumsuz fikir beyan etmişlerdir.

Anket uyguladığımız Kur'an Kurslarından sadece bir tanesi cami altında, bir öğretmen odası, toplantı salonu, ziyaretçi odası olmadan yani yeterince fiziki imkânlarla sahip olmadan hizmet vermektedir. Diğerleri ise yemekhane, yatakhane ve dersliklerden oluşan okul statüsünde modern binalardır. Bu durum hafızlık öğretimi yapılan Kur'an Kursları için olumlu bir

gelişmedir. Çünkü eğitim ve öğretimin başarılı ve verimli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için öğrenme ortamlarının da bu duruma göre dizayn edilmesi gerekmektedir. Bu şartlardan birisi de fiziki ortamdır (Arslantürk, 2000). Özellikle hafızlığa çalışan öğrenciler için hazırlanan ortamların ferah, aydınlık, sağlıklı ortamlar olması gerekir. Çünkü öğrenciler üç-dört yılını bu binalarda geçirmektedirler.

Yapılan araştırmalar da fiziksel çevrenin hem öğrencilerin hem de onlarla aynı ortamda çalışan kişilerin davranışlarını doğrudan etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Hatta duvar ve eşyaların renklerinin, ısı, ışık ve temizliğinin öğrenci ve öğretmen üzerinde tesirlerinin olduğu belirtilmektedir (Vural, 2004). Dolayısıyla hafızlık öğretimi yapılan Kur'an Kurslarının fiziki yönden basık, karanlık, sağlık açısından elverişsiz veya yetersiz olması hem öğrenciler hem de öğretmenler açısından çekici değil itici bir mahiyete sahip olmasına neden olur. Böyle bir ortamda ise öğrenci kabiliyetli olsa bile hafızlık yapmak istemez, öğretici de yeterince başarılı olamaz.

10.2. Kur'an Kursu'nun Oyun ve Sportif Faaliyetler İçin Yeterliliği

Öğreticiler “(Görev yaptığımız) Kur'an Kursunda teneffüslerde öğrencilerin oyun ve sportif faaliyetleri için yeterli imkânlar vardır.” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 35. Kur'an Kursunun Oyun ve Sportif Faaliyetler İçin Yeterliliği

Kur'an Kursunun Oyun ve Sportif Faaliyetler İçin Yeterliliği	N	%
Tamamen Katılıyorum	14	33,3
Katılıyorum	10	23,8
Kararsızım	1	2,4
Katılmıyorum	11	26,2
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
Cevapsız	2	4,8
Toplam	42	100,0

Tablo 35’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %33,3’ü Tamamen Katılıyorum; %26,2’si Katılmıyorum; %23,8’i Katılıyorum; %9,5’i Hiç Katılmıyorum; %2,4’ü Kararsızım derken %4,8’i sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğretmenlerin %57,1’i çalıştıkları Kur'an Kursunu öğrencilerin oyun ve sportif faaliyetleri için yeterli imkânlarla sahip olduğunu belirtmektedir. Öğreticilerin %35,7’si ise bu konuda Kur'an Kursunun yeterli imkânlarla sahip olmadığını ifade etmektedir.

Yaptığımız görüşmelerde olumsuz görüş belirten öğretmenler (Ö.21.24.36.42) şu hususlara değinmişlerdir; “Kur'an Kursu apartman şeklinde olup bahçesi yok”, “Kursa evden gelip gidiyorlar”, “İmkânlar yeni oluşturulmaya çalışılıyor.”, “Kız Kur'an Kursu olduğumuz için bahçede öğrencilerin koşturarak, bağrışarak oyun oynamaları etraftaki insanlar tarafından hoş karşılanmıyor.”, “Kursumuz cami altında olduğu için yeterli oyun sahamız yok”.

Çocukların ruhi, bedeni ve akli gelişimlerine yardımcı olacak faktörlerden birisi de oyundur. Çocuk daima ders çalışmaz ve çalışmamalıdır. Yerine ve zamanına göre zihni

yorgunluğun arttığı vakitlerde oyuna yönelmelidir (Canan, 1984). Zira çocuklar için oyun bir süs değil, bir ihtiyaçtır.

11. Öğreticilerin Sosyal Çevre Hakkındaki Düşünceleri

11.1. Çevredeki İnsanların Hafızlığa Çalışan Öğrenciye Bakışı

Öğreticiler “Çevredeki insanların hafızlığa çalışan bir öğrenciye olan ilgi ve alakaları yüksektir.” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 36. Çevredeki İnsanların Hafızlığa Çalışan Öğrenciye Bakışı

Çevredeki İnsanların Hafızlığa Çalışan Öğrenciye Bakışı	N	%
Tamamen Katılıyorum	7	16,7
Katılıyorum	29	69,0
Kararsızım	2	4,8
Katılmıyorum	3	7,1
Hiç Katılmıyorum	-	-
Cevapsız	1	2,4
Toplam	42	100,0

Tablo 36’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %69,0’ı Katılıyorum; %16,7’si Tamamen Katılıyorum; %7,1’i Katılmıyorum; %4,8’i Kararsızım derken, %2,4’ü sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğretmenlerin %85,7’si çevredeki insanların hafızlığa çalışan bir öğrenciye olan ilgi ve alakalarının yüksek olduğu kanaatinde. Olumsuz cevaplar ise bize, toplumda hafızlık öğretimine olumsuz bakan insanların var olduğunu göstermektedir.

Çevredeki insanların hafızlığa çalışan bir öğrenciye olan ilgi ve alakalarının yüksek olmasında toplumun hafızlığa verdiği değer nedeniyledir. Bu durum özellikle Kur'an Kurslarına ve hafızlık yapan öğrencilere de ilgilerini ve olumlu bakışlarını artırmıştır. Çünkü Kur'an Kursları yeni yetişen nesillerin dinî ve millî kültürle ilk tanıştıkları, sevgi ve saygıyı, kardeşliği, fedakârlığı, hoşgörüyü benimsediği, ibadetleri usulüne uygun olarak yerine getirmeyi öğrendiği yerlerdir. Kısaca bu milletin yine kendi evlatlarının yetiştiği yerlerdir (Öztürk, 2000; Akgün, 2000).

11.2. Velilerin Kurs İdaresi ile Görüşme Oranı

Öğreticiler “Aileler, öğrencilerin durumlarıyla ilgili bilgi almak için kurs idaresi ile yeterince görüşmektedirler.” yargısına ne ölçüde katıldıkları hususunda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo 37. Velilerin Kurs İdaresi ile Görüşme Oranı

Velilerin Kurs İdaresi ile Görüşme Oranı	N	%
Tamamen Katılıyorum	-	-
Katılıyorum	9	21,4

Kararsızım	5	11,9
Katılmıyorum	24	57,1
Hiç Katılmıyorum	4	9,5
Toplam	42	100,0

Tablo 37’de görüldüğü üzere öğretmenlerin görüşleri %57,1’i Katılmıyorum; %21,4’ü Katılıyorum; %11,9’u Kararsızım; %9,5’i Hiç Katılmıyorum şeklinde ortaya çıkmıştır. Buna göre öğretmenlerin %66,6’sı velilerin, öğrencilerin durumlarını öğrenmek için Kur'an Kursu idaresi ile görüştüğünü, %21,4’ü ise yeterince görüşmediğini ifade etmektedirler.

Yaptığımız görüşmelerde öğretmenler (Ö.29,33,37) şunları söylemişlerdir; “Veliler Kur'an Kursu öğretmenlerinin ve idaresinin öğrencilerle yeterince ilgilenemediğini düşündükleri için görüşmeye gelmiyorlar.”, “Veliler genelde köy ve kasabada oturdukları için kendi işlerinden görüşmeye vakit ayırmıyorlar.”, “Çocuğu Kur'an Kursunda hafızlığını tamamlayıp mezun olduğu halde hiç tanışmadığımız veliler var.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Göller Bölgesi illeri esas alınarak yapılan bu çalışma sınırlı bir alan araştırmasıdır. Çalışmada bu illerdeki Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Kur'an Kursu öğretmenlerinin hafızlık öğretimi ve problemleri hakkındaki görüş ve düşünceleri tespit edilerek değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Öğreticilerin Amaç ile İlgili Görüşleri

Kur'an Kurslarının amaçlarından biri de “hafızlık yaptırmak”tır. Öğreticiler, Hafızlık Öğretim Programının bu amacı gerçekleştirebilecek düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Ancak günümüzde Kur'an Kurslarının bu amaca “nitelikli hafız yetiştirme” ve “nicelik” bakımından yeterince ulaşamadığını bunun en önemli sebeplerinden birinin hafızlık öğrenimi yaşının 15-18’e yükselmesi olduğunu ifade etmişlerdir. Zira öğretmenlere göre en uygun hafızlık öğrenim yaşı 13-15 yaş dönemidir.

Bu sonuçlar, günümüzde Kur'an Kurslarının “hafızlık yaptıрма” amacına nitelik ve nicelik yönünden yeterince ulaşamadığı şeklindeki varsayımımızı doğrulamıştır.

Öğreticilerin Program Hakkındaki Görüşleri

Öğreticiler, Yüzünden Okuma Programında takip edilen İtikat, İbadet, Siyer ve Ahlak derslerinin Hafızlık Öğretim Programında tekrar okutulmasının yerinde bir uygulama olduğunu, ancak programa makam, meal-tefsir, hitabet, beden eğitimi gibi derslerin konulması gerektiğini ayrıca Temel Dini Bilgiler ders kitabının konuları arasına güncel dini konuların konulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bununla birlikte öğretmenler, Hafızlık Öğretim Programının öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olduğunu ve öğrencilerin genelinen belirlenen süreç içerisinde hafızlıklarını tamamladıklarını belirtmişlerdir.

Öğreticiler, öğrencilerin sırasıyla ezber yapmakta, pratik yapmakta ve meharic-i hurufa uygun okumakta zorluk çektiklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar Hafızlık Öğretim Programı ile

ilgili olarak “öğreticiler programda güncel dini konuların; makam, meal-tefsir, hitabet, beden eğitimi gibi derslerin olmasını istemektedirler.” şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin Metotla İlgili Görüşleri

Öğreticiler, hafızlık yapacak öğrencilerin seçiminde “Kur'an-ı Kerim'i yüzünden işlek olarak okuma ve ezber kabiliyeti” kıstaslarına dikkat edildiğini, yeni ezberlenecek sayfaları ezberletirken her öğrencinin kabiliyetine uygun yöntemi tavsiye ettiklerini belirtmişlerdir.

Öğreticiler ayrıca son zamanlarda yaygınlaşmaya başlayan bilgisayarla hafızlık öğretimi tekniğinin verimli bir uygulama olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak burada dikkati çeken husus şudur; öğretmenler, bilgisayarlı hafızlık tekniğinin verimli bir uygulama olduğunu belirtmelerine rağmen bu tekniğin uygulanmasında ve sonuçlarının değerlendirilmesinde ortaya çıkan bazı problemler nedeniyle, ezberlemede klasik yöntemin diğer yöntemlere nazaran daha verimli olduğunu belirtmişlerdir.

Yine metotla ilgili olarak öğretmenler, Kur'an Kursunda yatılı olarak kalan öğrencilerin, gündüzlü (evden gelip giderek) hafızlık yapan öğrencilere göre eğitim öğretim başarılarının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, hafızlık öğretim metodu ile ilgili olarak “ezber yapmada klasik yöntem diğer yöntemlere göre daha verimlidir” şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin, Öğrencilerin Motivasyonu Hakkındaki Görüşleri

Öğreticiler Kur'an Kursuna gelen öğrencilerin hafız olma ilgi ve isteklerinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Ancak eğitim, iş vb. imkânların arzu edilen düzeyde olmamasının; bazı öğretmenlerin yanlış tutum ve davranışlarının; toplumdaki bazı insanların hafıza ve hafızlık eğitime olumsuz yaklaşımlarının; velilerin Kur'an Kursu idaresi ile diyalog ve iş birliği içinde olmamalarının öğrencilerin motivasyonunu olumsuz yönden etkileyen faktörler olduğunu belirtmişlerdir. Öğreticiler, öğrencilerin kendi istekleri ile hafız olmaya karar verdiklerini ve onların motivasyonlarını artırmak için çeşitli ödüller verdiklerini, eğitici faaliyetlere katılmalarını sağladıklarını ifade etmişlerdir.

Bu sonuçlar, hafızlık yapan öğrencilerin motivasyonu ile yukarıda belirtilen sebepler arasında bir paralellik olduğu şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin, Meslektaşlarını Mesleki Bilgiler Açısından Değerlendirmesi

Öğreticiler, meslektaşlarının mesleki bilgiler yönünden yeterli olduklarını; mesleki gelişmeleri takip ettiklerini, takip edemeyenlerin de kendi tecrübeleri ile hareket etmeyi yeterli gördükleri için veya hizmet içi eğitim kurslarına katılmadıkları için takip edemediklerini belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, “öğreticiler mesleki bilgileri açısından yeterlidir” şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin, Meslektaşlarını Pedagojik Formasyon Açısından Değerlendirmesi

Öğreticiler meslektaşlarının yeterli bir şekilde pedagojik formasyon eğitimi almadıklarını bu nedenle kendi tecrübeleri ile hareket ettiklerini belirtmişlerdir.

Ancak burada dikkati çeken bir başka husus şudur: Öğreticiler, bu alanda yeterli bilgi birikimine sahip olmadıklarını belirtmelerine rağmen meslektaşlarının pedagojik formasyon konusuna yeterince önem vermediklerini belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, “öğreticilerin pedagojik formasyon konusundaki bilgi birikimleri düşük seviyededir” şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin Rehberlik Konusundaki Görüşleri

Öğreticiler, öğrencilerin sorunlarını çözmek için rahatlıkla Kur'an Kursu idaresine başvurabildiklerini belirtmişlerdir.

İkinci olarak öğretmenler, meslektaşlarından bazılarının yeterince rehberlik yapabildiğini belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, “öğreticiler yeterince rehberlik yapamamaktadır” şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin Disiplin Konusundaki Görüşleri

Öğreticiler, meslektaşlarının sınıf disiplinini sağlama noktasında kursun genel durumuna ve öğrencilerin tavırlarına göre ilke ve teknik belirlediklerini belirtmişlerdir.

Öğreticiler, meslektaşlarının yeterince pedagojik formasyona sahip olamamalarının, velilerin Kur'an Kursu idaresi ile yeterince iş birliği ve diyalog kuramamalarının, öğrencilere not verme sisteminin olmamasının disiplini sağlamayı zorlaştıran etkenler olduğunu belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, disiplin konusu ile ilgili olarak “velilerin Kur'an Kursu idaresi ile yeterince diyalog kuramaması, not verme sisteminin olmaması, öğretmenlerin formasyon eksikliği ile disiplini sağlama arasında bir paralellik vardır” şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin Ders Araç Gereçleri Hakkındaki Görüşleri

Öğreticiler, öğrencilerin hafızlık yaparken teyp, video, slayt, tepegöz gibi ders araç gereçlerini kullanmasının ezber yapmayı kolaylaştırdığını belirtmişlerdir.

Ayrıca öğretmenler, Kur'an Kurslarında yeterli ders araç ve gereçlerinin bulunduğunu ve öğretmenlerin bu ders araç ve gereçlerini yeterince kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Bu sonuçlar, “Kur'an Kursları ders araç gereçleri bakımından yeterli imkânlarla sahip değildir” şeklindeki varsayımımızı doğrulamamaktadır.

Öğreticilerin Kurs Binası Hakkındaki Görüşleri

Öğreticiler Kur'an Kurslarını fiziki mekân (ısınma, barınma, sağlık) açısından hafızlık yapmak için uygun olduğunu belirtmişlerdir.

Bununla birlikte öğretmenler, Kur'an Kurslarında teneffüslerde öğrencilerin oyun ve sportif faaliyetleri için yeterli imkânların bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Bu sonuçlar, “Kur'an Kursları fiziki mekân, oyun ve sportif faaliyetler açısından yeterli imkânlarla sahiptir” şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin Sosyal Çevre Hakkındaki Görüşleri

Öğreticiler, Kur'an Kursu çevresindeki insanların hafızlığa çalışan öğrencilere olan ilgi ve alakalarının yüksek olduğunu ancak velilerin, öğrencilerin durumuyla ilgili bilgi almak için kurs idaresi ile yeterince görüşmediklerini belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, öğrenci velilerinin Kur'an Kursu idaresi ile yeterince görüşmediği şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

ÖNERİLER

Yukarıda elde ettiğimiz bilgiler ve varılan sonuçlardan hareket ederek, hafızlık öğretiminde daha fazla verimliliğe ulaşabilmek için bazı önerilerde bulunmak istiyoruz:

1. “Nitelikli hafız” yetiştirme oranını yükseltmek için öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak programda, eğitim-öğretim süreçlerinde yeniliklere gidilebilir.
2. Özellikle hafız bir öğrenci için mesleki bilgiler diyebileceğimiz, makam, meal-tefsir, hitabet, vb. dersler Hafızlık Öğretim Programına dâhil edilebilir.
3. Ders araç-gereçleri açısından Kur'an Kursları zenginleştirilebilir ve öğretmenler bunları hafızlık öğretiminde etkin bir şekilde kullanabilir.
4. Farklı teknikler uygulanırken, özellikle hafızlık yapan öğrencilerin öğrenme güçlüğü çektikleri konular tespit edilip bunlar üzerinde yoğunlaşılabilir.
4. Hafızlık yapan öğrencilerin motivasyonlarını arttırmak için hediyeler, ödüller verilebilir; yarışmalar, önemli dini günlerde etkinlikler yapılabilir.
5. Özellikle hafızlık öğretimine yönelik, öğretmenlerin mesleki bilgi, pedagojik formasyon ve rehberlik bilgilerinin geliştirilmesi için seminerler, hizmet içi eğitim kursları düzenlenebilir.
6. Kur'an Kursları fiziki mekân açısından özellikle 15-18 yaş dönemi gençler için cazip olacak bir şekilde donatılabilir.

KAYNAKÇA

- Acluni (1933). *Keşfü'l Hafa*: Daru'l İhyai-t Turasi'l Arabi.
- Akgün V (2000). “Kur'an Kursları ve Halkın Kur'an Kurslarından Beklentileri”, *Kur'an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu*: Ensar Neşriyat.
- Akseki, A.H (1974). *İslam Dini*: DİB Yayınları.
- Alıcıgüzel, İ (1979). *İlk ve Orta Dereceli Okullarda Öğretim*: İnkılap ve Aka Kitabevi.
- Arseven, A. D (1994). *Alan Araştırma Yöntemi*: Tekışık Matbaası.
- Ay, M. E (1994). *Din Eğitiminde Mükafat ve Ceza*: Nil Yayınları.
- Aydın, M. Ş (1993). Programın Uygulanmasında Öğretmenin Rolü. *Din Öğretimi Dergisi*. S.38, s.19-24.
- _____ (1998). Din Eğitim-Öğretiminin Kilit Sorunu: Branşının Uzmanı Öğretmen Eksikliği. *Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim-Öğretiminin Problemleri*, İBAV Yayınları.

- Aytuna, A.H. (1963). Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik ve Problemleri. *MEB Dergisi*.
- Başaran, İ. E (1978). *Eğitim Psikolojisi*: Gül Yayınları.
- Baykal, A (1991). Eğitimde Bilgisayar: Yararları ve Yetersizlikleri. *Yaşadıkça Eğitim*, S.15, s.10-18.
- Baymur, F (1978). *Genel Psikoloji*: İnkılap ve Aka Basımevi.
- Bayraktar, M. F (1992). *Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma*: Yıldızlar Matbaası.
- Bilgin, B(1980). *Türkiye 'de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri*: Emel Matbaası.
- _____/ Selçuk M (1997). *Din Öğretimi (Özel Öğretim Yöntemleri)*: Gün Yayınları.
- Büyükkaragöz S./ Çivi, C (1996). *Genel Öğretim Metotları*, Özeğitim Yayınları.
- Canan. İ (1984). Kur'an'da Çocuk, Cihan yayınları.
- Cerrahoğlu, İ (1976). *Tefsir Usulü*: Aüif Yayınları.
- Çelebi, A (1983). *İslam 'da Eğitim Öğretim Tarihi*: (Terc. Ali Yardım) Damla Yayınevi.
- Çelikkaya, H (1997). *Eğitime Giriş*: Alfa Yayınları.
- Demirci, M (1997). *Kur'an Tarihi*: MÜİFV Yayınları.
- Demirel, Ö (2002). *Planlamadan Uygulamaya Öğrenme Sanatı*: Pegem Akademi yayınları.
- Göküş, Ş (2020a). "Din Öğretiminde Gezi-Gözlem Yöntemi ve Bir Uygulama Örneği", *TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Y.10, S.28, ss. 115-144.
- Göküş, Ş (2019). "Din Görevlilerinin Örgütsel Güven Düzeyleri İle Mesleki Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Mediterranean Journal of Humanities*, IX/2, ss. 287-288.
- Göküş, Ş (2020b). "Dünyada Öğretmenlik", *Geçmişten Geleceğe Öğretmen ve Öğretmenlik*, Ed: Adem Güneş, Otto Yayınları, Ankara, ss. 135-171
- Hesapçıoğlu, M (1998). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*: Beta Yayınları.
- Heysemi (1994). *Mecmeu'z Zevaid*: Darü'l Fikr.
- İbni Hacer (1993). *Fethü'l Bari*: Darü'l Fikr.
- Karasar, N (1991). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Sanem Matbaası.
- Kazıcı, Z (2000). Bir Eğitim Kurumu Olarak Darü'l Kurra. *Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik*: Ensar Neşriyat.
- Kepçeoğlu, M (1994). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*: Özerler Matbaası.
- Kılavuz, M. A (1998). Çocuğun Dini Eğitimi ve Öğretimde Bilgisayarın Yeri ve Önemi. *U.Ü. İ.F. Dergisi*, S.7, s.373-378.
- Köksal, M. A (1989). *İslam Tarihi*: Şamil Yayınevi.
- Küçükahmet, L (2000). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*: Nobel Yayınları.

- Öztürk, Ş (2000). “Kur'an Kurslarının Eğitim ve Kültür Hayatımıza Katkıları”, *Kur'an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu*: Ensar Neşriyat.
- Peker, H (1988). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Daha Verimli Olmasını Engelleyen Faktörler. *Din Öğretimi Dergisi*, S.16, s.68-76.
- Pressey S. – Francis R (1975). *Psikoloji ve Yeni Eğitim II*: MEB yayınları.
- Selçuk, M (1990). Çocuk Eğitiminde Dini Motifler. *İslami Araştırmalar*, S.4, ss.105-117.
- _____ (2000). Gençlik Çağı ve İnsan Olgusu. *Gençlik Dönemi ve Eğitimi*, Ensar Neşriyat.
- Şen, S. Z (1995). *Kur'an Kursu Öğrenci ve Öğreticilerinin Beklenti ve Sorunları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.
- Taşpınar, M (2005). *Kuramdan Uygulamaya Öğretim Yöntemleri*: Üniversite Kitapevi.
- Tavukçuoğlu, M (1998). Din Kültürü Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Genel İlkeleri arasında Görülen Bazı Çelişkiler. *Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitimi ve Öğretiminin Problemleri*: İlahiyat Bilimleri Araştırma Vakfı.
- Tosun, C (2017). Din Eğitiminde Motivasyon. *Din Eğitiminde Motivasyon ve Verimlilik Sempozyumu*, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi.
- Tirmizi, (1937). Camiü's Sahih: Mektebetü'l İslamiye.
- Ulusoy, İ. T (1970). *Din Psikolojisi*: Hisar Yayınevi.
- Vural, B (2004). *Öğrencinin Başarısı İçin Aile-Okul Birlikteliği*: Hayat Yayınları.
- Yavuzer, H (2002). *Çocuk Psikolojisi*: Remzi Kitabevi.
- Yıldız, İ (1998). Hz. Peygamber'in Mekke Dönemi Yaygın Eğitim Çalışmaları. *Yüzüncü Yıl ÜİF Dergisi*, S.2, ss.301-335.